ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXIII – Број 503
Субота, 19. август 1961.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

КРОЗ ВЕКОВЕ

КУПИО РИМСКО ЦАРСТВО

Године 193. побуњена преторијанска гарда понудила је на продају цело римско царство ономе „ко да највише". Највећу понуду дао је трговац Дидијус Салвијус Јунијанус Маркус: злата у вредности милијарду динара. Римске легије под Септимијем Севером похитале су из Британије и погубиле „власника царства".

ВИТЕЗ БЕЗ СТРАХА

Витез фон Ранцау (1609—1650) чија се народност не зна тачно а који се издавао за Француза, био је рањен у разним биткама 160 пута. Он се као плаћени ратник борио за рачун многих држава. Борећи се за Данску изгубио је једно уво, за Шведску је жртвовао — једно око, за Холандију — једну руку, а за Француску — једну ногу. На његовом надгробном споменику биле су уклесане речи: „Он је свуда расипао делове свог тела и своју славу".

ПО СВОМ ЛИКУ

Излажући своје мишљење о веровању у богове и о томе како су људи измислили њихово постојање и изглед, грчки филозоф Ксенофон (6. и 5. век

пре наше ере), каже: „Кад би волови, коњи и лавови имали руке и могли њима да цртају... онда би коњи насликали богове сличне коњима, бикови — сличне биковима".

ШКОТСКЕ СУКЊИЦЕ

Шкотске кариране сукњице, такозвани килтови, који су део националне мушке ношње, нису пореклом из Шкотске. Што је најзанимљивије, оне су се релативно скоро појавиле у Шкотској. Наиме, њих је 1745. године донео у Шкотску један француски кројач.

ПРИНЦ – ВАРАЛИЦА

Енглески владар Џорџ IV (1762 — 1830) док је још био престолонаследник с титулом принца од Велса, био је, 1791. године, избачен из џокејског клуба због тога што је варао на опкладама за коњске трке.

АТОМСКЕ ЦЕНТРАЛЕ

Данас у свету ради, према немачким подацима, 17 атомских електричних централа, подигнутих углавном у индустријски развијеним земљама са снагом од око 1.100 мегавати. У Европи, без Совјетског Савеза, има их свега седам: по три у Великој Британији и Француској и једна у Западној Немачкој. Совјетски Савез, пак, располаже са четири атомске централе чија је јачина готово равна снази осталих атомских централа у Европи. Највећи број оваквих централа имају Сједињене Државе: шест, са снагом од 735 мегавати. Поред ових централа „Евроатом“ у Европи има 4, чија снага износи 80 мегавати.

У градњи је или пред изградњом 48 нових атомских централа. Већина, 44 укупно, изградиће се или се већ гради у индустријски развијеним земљама, а само у Сједињеним Државама, Совјетском Савезу, Канади и Јапану — 20. У неразвијеним земљама биће подигнуте само четири.

Према овом програму, Европа ће добити 25 нових атомских централа; по девет ће се изградити у Великој Британији и за потребе „Евроатома“, Француска ће саградити четири а Италија три.

СРЕЋА У НЕСРЕЋИ

Да неко падне са висине од 60 метара и остане жив веома је ретко. А ипак се догодило.

Помоћни машиниста жичане железнице Лунгерн-Бретенфелд у Швајцарској добио је налог да до врха брда пренесе дугачак балван који није могао да стане у кабину па је смештен на њен кров. Машиниста се, надгледајући успут дрво, затетурао и одједном стрмоглавио у дубину од преко 50 метара. Путници у кабини су видели шта се збило и одмах обавестили брдску станицу. Главни машиниста је одмах похитао на место несреће и нашао свог помоћника с главом до рамена зариveном у растреситу земљу падине. Покушаји да га вештачким дисањем поврати нису били узалудни: настрадали је ускоро почео да даје знаке живота, али је остао онесвешћен. Рендгенским прегледом није утврђен прелом лобање нити сличне озледе на другом месту, али је ипак задржан у болници у Луцерну.

ЗА ПУТНИКЕ У ПУСТИЊИ

Египат лежи у сутропском појасу и главна карактеристика његове климе је велики недостатак влаге. Кише највише падају на средоземној обали, на југу су количине воденог талога мале, док у горњем Египту може да протекне и читава година без капи кише. Због тога вода у читавом Египту представља праву драгоценост. Египћанин зна шта је жеђ и увек је спреман да је другоме утоли. Где год је то могућно Египћани постављају дуж путева судове с водом како би путник могао њоме да се освежи и старају се да ти судови никад не остану празни. Путници цене ту добровољну и свесрдну помоћ и никад је неће злоупотребити. Сваки од њих сматра за своју свету дужност да води рачуна о драгоценој води и да узалудно не утроши ни једну кап јер ће она, можда, другом неком путнику спасти живот.

Шта вода значи за Египат казује нам један, за нас готово невероватан, детаљ из времена прокопавања Суецког канала (1859-1869). Најтеже послове на копању канала обављали су домороци и многи од њих радили су годинама на врелом сунцу, а за то су као плату добијали само воду за себе, а понекад и за чланове својих породица.

За живот египатског становништва одвајкад је река Нил са својим редовним изливањима била од огромног значаја. Није онда ни чудо што је пре 6.000 година у Мемфису 19. јул, дан кад водостај Нила почиње да расте, узет као почетак нове године. У крајевима до којих изливени Нил не допире вода се подиже на виши ниво долапима које понекад покрећу људи својом снагом. Последњих година све се више граде пумпне станице које избацују воду у канале за наводњавање,

ТРАГИЧНА СУДБИНА ПРОНАЛАЗАЧА

У току ноћи између 12. и 13. фебруара 1888. године настојника Јелисејске палате у Паризу пробудило је снажно звоњење. Отворио је врата и нашао се пред сумануним човеком бледог лица и зажарених очију.

— Ја сам господ бог и желим светски мир — рекао је.

Несрећник је одмах пренет у прихватилиште. Зове се Голар, забележио је полицијски комесар који је по службеној дужности утврдио његов идентитет.

Голар није био нико други него познати француски инжењер и проналазач трансформатора. Свој изум је приказао четири године раније у Торину, када је објављен велики конкурс са наградом за најбољи систем транспортовања електричне енергије. Проблем је био да се на поласку напон електричне струје подигне на 220.000 или 380.000 волти како се успут не би непотребно губила, а да се на циљу напон електрицитета поново спусти на 110 волти.

— Поставићу алтернатор од 2.000 волти у торинској станици — одлучио је Голар. Мој трансформатор ће подићи напон електричној струји и ја ћу је без губитка послати 30 километара даље — до станице Ланцо. У том граду ће струја проћи кроз други трансформатор који ће јој оборити јачину да би послужила за осветљавање дворане у којој ће се налазити жири.

Са многим научницима био је и Голар увече 29. септембра у пространој банкетској дворани у Ланцу. Било је 19 часова. Министри, инжењери и жири су заузели места за столовима осветљеним свећама. Тачно у 19,30 часова требало је да стигне електрична струја и осветли дворану. Време је пролазило а струја није засветлела. Грашке зноја су росиле Голарово чело. Чуо је подсмехе око себе. Било је већ 19,45. Изненада, после 20 минута закашњења, јарка електрична светлост заслепила је очи присутних. Одушевљени пљесак поздравио је проналазача.

Лисијен Голар је био победник. Али несрећа се ускоро окомила на њега. Није могао да добије потребну помоћ и исцрпљивао се у борби против разних имитатора који су му оспоравали право на патент за трансформатор.

— Учините — узвикнуо је 1887. године — да се што пре ти подли подражаваоци осуде, или ћу пресвиснути од јада.

Најтежи ударац му је нанет када је висока награда Волта од 50.000 франака додељена Грамјеу. Неколико дана касније он је пореметио памећу и пошао ка Јелисејској палати.

Умро је 26. новембра у својој 38. години. Десет година касније, расписана је јавна сабирна акција за 2.550 франака како његови посмртни остаци не би били из посебног гроба бачени у општу сиротињску јаму.

Ripley's Веровали или не!

СВУДА УШИ

Готово сви инсекти имају орган чула слуха само се уши код њих налазе на необичним местима. Скакавци чују један другог помоћу пара ушију који им се налазе на задњим ногама. Код зрикаваца је обрнут случај: уши су на предњим ногама. Муве и комарци примају звук пип-

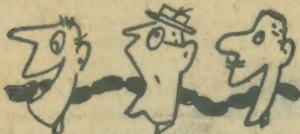
цима — антенама. Те антене покривене су многобројним веома осетљивим маљама које почињу да трепере чак при веома слабом звуку. На крају сваке антене налази се нервни сплет који мозгу доставља сигнал о примљеном звуку.

Инсекти распознају боје: пчела, на пример, разазнаје све боје осим црвене, коју она види као црну. Очи у пчеле знатно су осетљивије од људских. Већина инсеката реагује на боје исто као и пчела. Стручњаци сматрају да од свих инсеката најоштрији вид имају мрави.

•

Виршле на километар

Приликом прославе 150-годишњице „рођења“ виршли, био је у Бечу приређен необичан конкурс. Сваки од учесника конкурса морао је да поједе 30 пари виршли. Победник је биран коцком из-

међу оних који су успели да „сваре“ овако тежак задатак.

Када би се 250 милиона пари виршли, колико Аустријанци поједу у току једне године, наставили један на други, могла би по екватору да се омота читава земљина кугла, и да још претекне 10.000 километара.

•

Пољубац за уговор

У неким државама на Истоку пољубац и данас има приликом склапања уговора већу вредност него потпис. Овај обичај траје од 2.000. година пре наше ере. По завршеном споразуму уговарачи се звучно пољубе пред два сведока и тиме потврде да ће своју обавезу испунити.

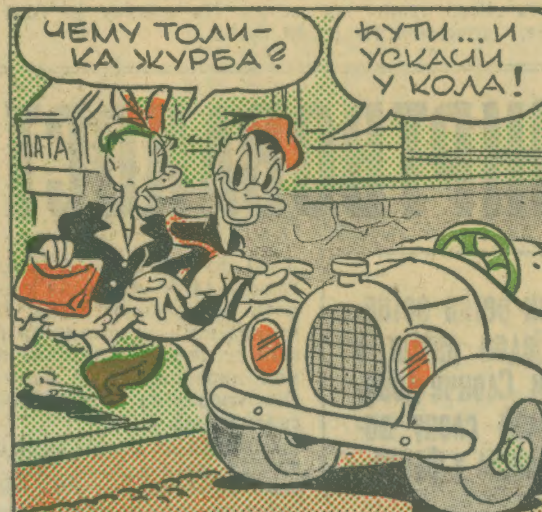

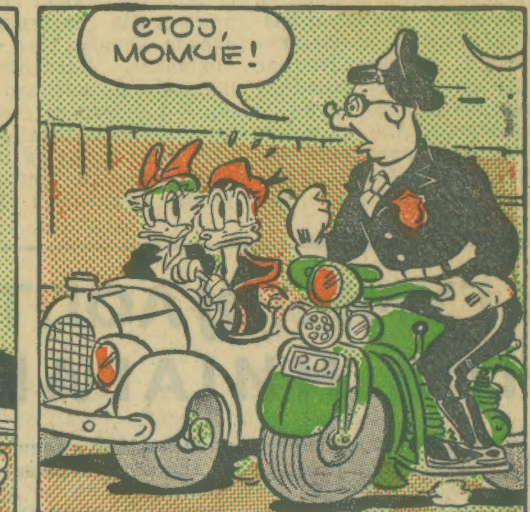

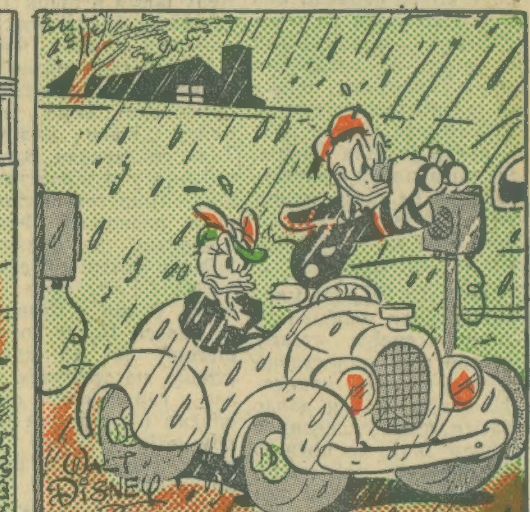

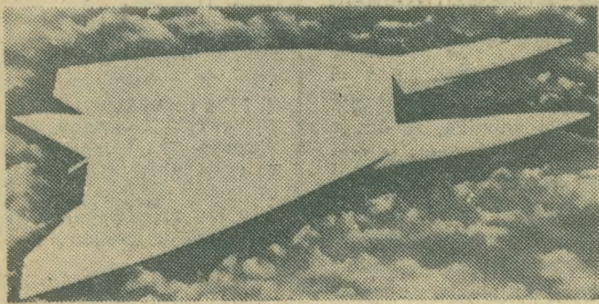

МЛАЗЊАЦИ У ПУТНИЧКОМ САОБРАЋАЈУ

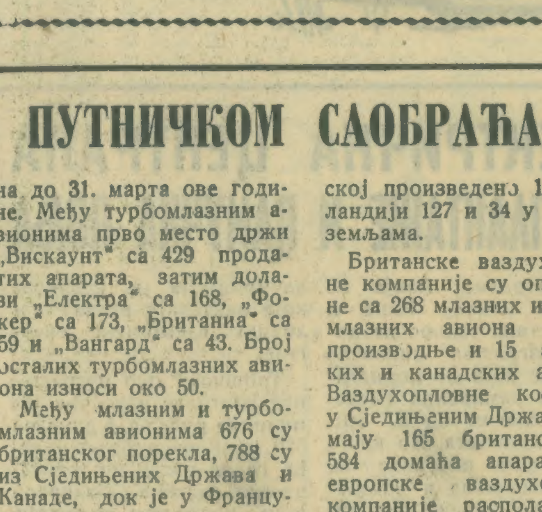
У првом тромесечју ове године, према подацима часописа „Авион“, 282 нова млазна авиона су почела да саобраћају на путничким линијама, тако да сада капиталистичке земље располажу са близу 2.000 млазних и турбомлазних авиона за путнички саобраћај. Највећи произвођач млазних авиона је „Боинг“ који је ваздухопловним компанијама испоручио 364 млазна авиона до 31. марта ове године. Међу турбомлазним авионима прво место држи „Вискаунт“ са 429 продатих апарата, затим долази „Електра“ са 168, „Фокер“ са 173, „Британиа“ са 59 и „Вангард“ са 43. Број осталих турбомлазних авиона износи око 50.

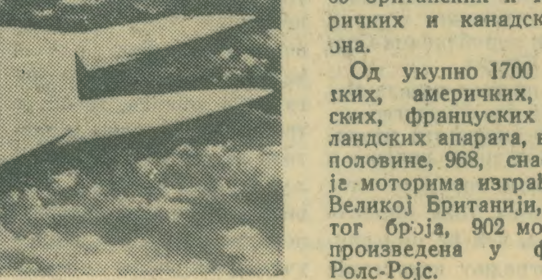

Међу млазним и турбомлазним авионима 676 су британског порекла, 788 су из Сједињених Држава и Канаде, док је у Француској произведено 115, Холандији 127 и 34 у другим земљама.

Британске ваздухопловне компаније су опремљене са 268 млазних и турбомлазних авиона домаће производње и 15 америчких и канадских апарата. Ваздухопловне компаније у Сједињеним Државама имају 165 британских и 584 домаћа апарата, док европске ваздухопловне компаније располажу са 69 британских и 116 америчких и канадских авиона.

Од укупно 1700 британских, америчких, канадских, француских и холандских апарата, више од половине, 968, снабдевено је моторима изграђеним у Великој Британији, а од тог броја, 902 мотора су произведена у фабрици Ролс-Ројс.

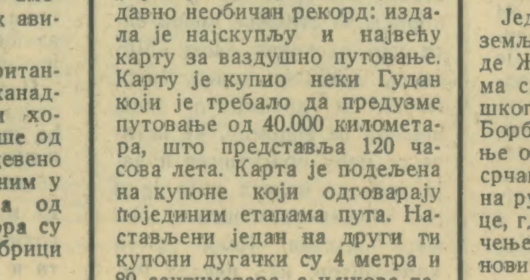

Карта рекордерка

Ваздухопловна компанија „Ер Франс“ поставила је недавно необичан рекорд: издала је најскупљу и највећу карту за ваздушно путовање. Карту је купио неки Гудан који је требало да предузме путовање од 40.000 километара, што представља 120 часова лета. Карта је подељена на купоне који одговарају појединим етапама пута. Настављени један на други ти купони дугачки су 4 метра и 80 сантиметара, а њихова тежина износи 1500 грама.

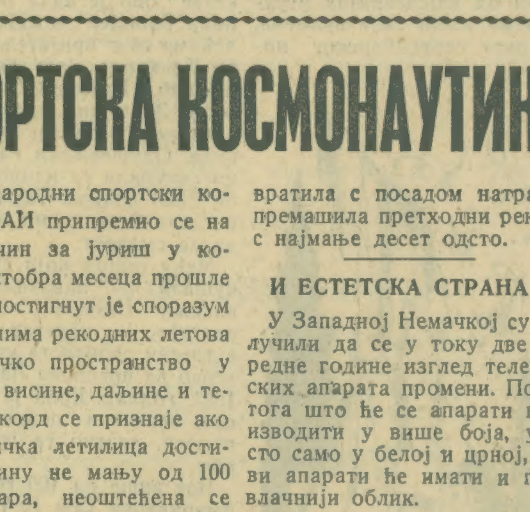

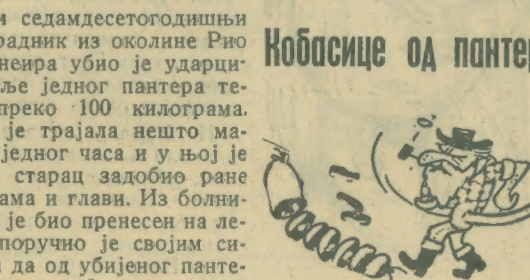
СПОРТСКА КОСМОНАУТИКА

Међународни спортски комитет ФАИ припремио се на свој начин за јуриш у космос. Октобра месеца прошле године постигнут је споразум о правилима рекодних летова у космичко пространство у погледу висине, даљине и терета. Рекорд се признаје ако је космичка летилица достигла висину не мању од 100 километара, неоштећена се вратила с посадом натраг и премашила претходни рекорд с најмање десет одсто.

И ЕСТЕТСКА СТРАНА

У Западној Немачкој су одлучили да се у току две наредне године изглед телефонских апарата промени. Поред тога што ће се апарати производити у више боја, уместо само у белој и црној, нови апарати ће имати и привлачнији облик.

Кобасице од пантера

Један седамдесетогодишњи земљорадник из околине Рио де Жанеира убио је ударцима сабље једног пантера тешког преко 100 килограма. Борба је трајала нешто мање од једног часа и у њој је срчани старац задобио ране на рукама и глави. Из болнице, где је био пренесен на лечење, поручио је својим синовима да од убијеног пантера направе кобасице.

МЕНОТИ У СПОЛЕТУ

Диригентска палица претвара успавано, запостављено место у познати фестивалски град

Био једном један град успаван на једном италијанском брегу, остављен и непознат, који се звао Сполето. Али једног дана ту дође неки чаробњак. Са собом није носио ни чаробни прстен ни јабуку, већ малу палицу. Била је то диригентска палица, а њен господар се звао Ђан Карло Меноти...

Тако би могла да почне бајка о данас познатом фестивалском граду у који сваке године стиже десетак хиљада туриста и љубитеља музике. За 30 дана у њему се смењују чувени оркестри, балетске трупе, оперски ансамбли. И ове године је одржан фестивал, четврти по реду, чији је званични назив „Фестивал два света".

Кад је Менoти први пут дошао у Сполето, затекао га је у мртвилу дремљиве паланке на врху суrог брежуљка оштрих падина. Његове уличице су толико тесне да сунчани зраци имају муку да у њих завире. Али из малих строгих и једноставних камених кућица избијала је необична лепота. Менотијев поглед су привукли стешњени тргови и сеновите фонтане иза којих су се зеленели сунцем обасјани виногради, маслињаци и шумице смокава.

Композитор и диригент Ђан Карло Менoти већ је читаву годину дана крстарио Италијом не би ли пронашао град у коме ће да оствари своју замисао о једном летњем фестивалу. Варошица на врху брежуљка као да је била саздана према његовим сновима. Удаљена од Рима свега 120 км она је чак имала стару зграду опере са 1200 места и великом позорницом. У граду се налазило још једно мање позориште.

Млади председник општине одмах се одушевио Менотијевим предлогом, али грађани су закључили да обојици „фали једна даска" у глави. Како је могућно да неколико њихових кафаница и точионица пића прихвате и задовоље публику тако великог фестивала? А где ће стати извођачи?

Чим је Менoти сазнао да се продаје мали хотел на ивици града купио га је и позвао архитекту да га преуреди. Хотелу је дао име „Ил мато" („Будала"), како су мештани њега прозвали.

Кад су видели да „будала" свој план заиста хоће да оствари, Сполећани су се раздрмали. На све стране су ударали чекићи; тестере су шкрипале. Дограђивало се, поправљало, кречило и бојило. У Сполето су стизале каде и лавабои, шваље су правиле беле блузе за особље у угоститељству, држана су разна предавања за куварице о јелима најудаљенијих народа.

Свим пословима је „дириговао" — маестро! Под његовим надзором су по улицама садили дрвеће и бојили дрвене сандучиће за цвеће. На дан отварања фестивала била је велика збрка. Из Рима је стигло 300 костима за Вердијев „Макбет", али у граду није било довољно игала за перике. И чиоде су скупљане као добровољни прилог по приватним кућама.

Први „Фестивал два света" имао је врло велик успех. Дате су две опере, четири балета, неколико камерних и један симфонијски концерт. Сполећани су забезекнуто гледали и слушали извођења, али су се највише чудили што су у њихов градић стизали путници са све четири стране света.

Фестивали 1959. и 1960. били су боље припремљени и више посећени. Менoти је нарочито желео да истакне оно што је у музичком и сценском свету ново и што је оличење младости. Дошло је мноштво младих певача и кореографа који су се ту први пут појавили пред публиком. Њихова вредност је била таква да су многи одатле позвани на највеће светске сцене.

Фестивал у Сполету стаје четири до пет пута више него што доноси прихода. Зато је Менотијева главна брига била и остала да нађе мецене који ће омогућити започето дело. Пошто се први фестивал завршио дефицитом, он је први изврнуо џепове али је потражио и помоћ других. Кад су за то чули извођачи, неки су се одрекли хонорара. То је, наравно могла да учини само неколицина добро материјално обезбеђених, а много скромних људи из публике упутило је фестивалској управи мале прилоге. У сваком случају, захваљујући Менотијевом фестивалу, у Сполето сада долази 70.000 туриста годишње, што значи пет пута више но раније.

Што је најлепше, у самом Сполету наједном су се појавили таленти. Док су на трговима и улицама слушали многобројне пробе балетских трупа, оркестара и опера, у дечацима и девојчицама планула је племенита искра. Деветогодишња Мирна Сантони заиграла је са осталим балеринама као да одавно похађа балетску школу. Толико је одушевила чланове трупе да су јој омогућили бесплатно школовање. Један тринаестогодишњи дечак, посматрајући сликаре како раде кулисе, почео је да им помаже и убрзо начинио неколико успелих слика. Добио је стипендију за уметничку школу. Један сликар-аматер, по струци иначе берберин, послао је Лују Армстронгу који се у Сполету разболео један свој рад. На полеђини је написао: „Армстронгу, за што брже оздрављење". Чувени музичар му је одговорио кратким писмом: „Драги Ђорђо, направио си гром-слику!" И то писмо је прославило брицу-сликара.

„Фестивал два света", по свом програму, убраја се међу најчувеније на свету. Од њега сви имају користи: мештани, публика, извођачи, нарочито млади уметници, сви сем једног — Менотија. Он једини није схватио фестивал као средство за личну корист, за стицање новца нити као одскочну даску. Мршави, црнокоси човек, енергичног и динамичног лица, понаша се скромно, не истиче се међу присутнима и даје утисак човека који је и сам збуњен оним што се око њега дешава. Неки други композитор, као некада Рихард Вагнер Бајројт, искористио би Сполето за извођење својих дела. Менoти, од свега што је дао уметности, ставио је на репертоар само једну кратку оперу за коју је написао само либрето а Семјуел Барбер музику.

Његова скромност и предузимљивост били су лепо награђени кад се најмање надао. Пре три године на његов рођендан, после представе балета „Жар птице" од Прокофјева, дочекала га је маса Сполећана са бакљама. Пратили су га од позоришта до главног трга, певали песме, узвикивали његово име, а пут којим је пролазио био је посут цвећем а са прозора и тротоара био је такође њиме засипан. На тргу, у присуству десет хиљада грађана, неколико девојака пришло је Менотију носећи колач који је у пречнику имао два и по метра. На колачу је горело 49 свећа.

ДА И ТО ИСКОРИСТЕ

Џон Маклој, чистокрвни Шкотланђанин, учланио се у единбуршки голф-клуб. Пре прве рунде објашњено му је да се на лоптама исписују имена чланова да би се знало чија је ако за време играња некуд залута.

— Врло добро — сложио се Маклој — на мојој додајте и „доктор медицине".

Док је службеник писао, Маклој је нешто размишљао и онда рекао:

— Допишите још и ово: „Прима од 9 до 12 сем недеље".

ПОЖРТВОВАНОСТ СЛОНОВА

Слонови ретко остављају један другог у невољи. Слонче доводи помоћ слону заглибљеном у блато.

Пре три месеца огромни слон од двадесетак година заглавио се у блатишту резервата. Тло је било клизаво и животиња није могла да очува равнотежу на стрмој падини па се осуљала до блата. Било је очигледно да се неће сама ишчупати из дубоког глиба. Два чувара који су то видели пошли су да одмах затраже помоћ дирекције и са нарочитим уређајима и дизалицама спасу слона.

Тек што су се удаљили неколико метара приметили су како из шумског шипражја један слончић трчи према мочвари. Окренули су се и видели како слонче стоји крај баруштине и посматра беспомоћног саплеменика. Затим се окренуло и изгубило у мраку шуме. Али ускоро из ње су дошла два огромна мужјака поред којих је ишло мало слонче. Приближили су се месту где се углибио заробљеник и нежно почели да га милују сурлама као да га теше.

Ноћ се спуштала и животиње су снажно почеле да ричу. Са свих страна и из свих крајева шуме стали су пристизати слонови. Сви су сложно, као у војном поретку, снажно тапкали ногама у месту и постепено се приближавали слону. То је трајало целу ноћ.

Као маљевима они су својим тешким шапама до јутра успели да набију тло до места где се налазио слон који је сада могао да стане на чврсти ослонац и да се избави.

☆

Недалеко од Меруа крда слонова су често ноћу пустошила поља и плантаже домородаца а у рану зору су се повлачила у џунглу где нико није имао смелости да трага за њима.

После дугог оклевања, управник резервата је одлучио да помогне огорченим сељацима. Решено је да се дотуче „шеф" штеточинских група, јер после тога, веровали су, остали слонови више неће наносити штету крају где је погинуо најјачи од њих.

Један ловац је зато заузео бусију и после неколико часова чекања успео је да убије дивног мужјака. Сви остали слонови су се панично разбежали.

Чувари који су сутрадан дошли до места где је убијен слоновски поглавица, занемели су од чуђења. Сви слонови су опет били на окупу и покушавали да свог мртвог „шефа" поставе на ноге. После једног сата уверили су се да је то немогућно. Тада су као по договору почели да копају огромну јаму. Земља коју су избацивали снажним ногама и сурлама летела је на све стране као захваћена ножевима булдожера. Када им се јама учинила довољно пространа и дубока довукли су и у њу ставили леш а онда га покрили гомилом грања и лишћа.

Затим су сви на знак новог „поглавице" сложно кренули натраг у шуму.

У ГУМЕНОЈ ЛОПТИ НИЗ НИЈАГАРУ

Он је млад, смео и због тога је, вероватно, успео да победи Нијагару. Натан Боја спустио се недавно низ велики Нијагарин водопад у гуменој лопти. Млади црнац који је досад био потпуно непознат, преко ноћ је постао сензација. Пре 33 године сличан подвиг извео је Жак Лисије. После тога многи су покушавали да на исти начин „победе" Нијагару, али до Натана Боја нико није преживео ту „авантуру".

Од почетка 19. века многи смели људи пробали су да остваре срећу, стекну богатство или једноставно направе сензацију пркосећи Нијагари. Још и данас се памти подвиг „великог Блондела" који је прешао преко Нијагаре на разапетом конопцу, дебелом три палца. Блондел је био један од најславнијих играча на жици свог времена. Једног септембарског поподнева 1860. године он је на Нијагари изазвао праву сензацију. Хиљаде људи окупили су се да га виде, међу њима и Марк Твен и тадашњи председник Сједињених Држава Филмор.

Уже је било разапето на 50 метара изнад пенушаве, узбурканe воде широке близу један километар. Тада се „велики Блондел" појавио у ружичастом трикоу. Тридесет шестогодишњи плавокоси Француз, елегантно је балансирао држећи мотку у висини чела да би је, при крају жице, бацио у плаво-зелене таласе. После тога „одшетао" је до канадске стране, на тренутак ишчезао у гардероби, а онда се вратио с колицима и точком које је, опет преко жице, догурао на америчку страну.

Врхунац „велике представе" био је када је „велики Блондел" носећи на леђима свог пријатеља Хари Конкорда још једном прешао Нијагару преко жице. Заглушни аплауз поздравио је смелог Француза. Одушевљени гледаоци сакупили су између себе 2.500 долара. Тај новац и слава били су му награда за смелост.

Међу онима који су покушали да пливањем савладају Нијагару, најпознатији је капетан Веб, енглески спортиста који је успео да преплива Ламанш 1883. године. Када је хтео свој пливачки подвиг да понови, платио га је главом.

Пре више од 100 година Американац Сем Печ изазвао је праву сензацију: са платформе високе 34 метра, подигнуте на речном острву Гоат, скочио је низ водопад у његово подножје, и остао жив.

Нијагара је одувек привлачила људе жељне великих узбуђења, славе и зараде. Сви они стављају притом живот на коцку, а само понеки успевају. Као сада Натан Боја.

ЕЛЕКТРИЧНА ЦЕНТРАЛА ЗА ПЛАНТАЖЕ И ПАМУЧНА ПОЉА

У Централној Азији на граници између Кине и Авганистана ускоро ће почети изградња џиновске централе која ће користити воде памирских глечера, са снагом од 2,7 милиона киловата. До краја 1965. године централа ће бити завршена и обезбедиће наводњавање неколико милиона хектара плантажа и памучних поља у азијским републикама Совјетског Савеза.

Нови пројект назван Нурекстрој или Нурекгес неће само омогућити наводњавање сушних крајева и обезбедити поред осталог 15 милиона тона пиринча годишње, већ ће омогућити и изградњу индустрије алуминијума и целулозе које захтевају велику количину електричне енергије.

Трошкови око изградње ове централе износиће 198 милиона рубаља. А сума од 530 милиона рубаља издаће се за изградњу иригационог система. Захваљујући повољном положају, трошкови производње електричне енергије биће веома ниски. Рачуна се да ће киловат-час стајати свега 0,026 копејки, те би се трошкови изградње исплатили за две године. Захваљујући наводњавању, Таџикистан ће само повећаном производњом памука учетворостручити приход.

Умире ли бик са задовољством

Безазлена тема о заштити животиња изазвала је пред летњи одмор жучну и необичну дебату у француском Парламенту. Пооштрени прописи о заштити животиња које је донело Министарство правде, нису изазвали никакво противљење. До сукоба мишљења је дошло тек кад се поставило питање да ли борбе с биковима и борбе петлова треба да потпадну под нове прописе или не. Скупштински известилац о новим прописима био је посланик Макс Морас који је истовремено и председник општине у пиринејском граду Даксу. Значи, из краја где су борбе с биковима готово исто онолико одомаћене као и у Шпанији.

Посланик је употребио сву своју речитост да убеди Парламент како бикови за борбу немају никакве сличности с биковима — домаћим животињама. У јужној и југозападној Француској, тврдио је он, борбе с биковима не организују се и посећују само ради разоноде, већ представљају један од многих народних обичаја ових крајева.

После овог објашњења дошло је нешто што је личило на напад: „Чега у борби с биковима има свирепог и немилосрдног? Свакако, у тим борбама убијају бикове. Али, упоредите њихову судбину са судбином исцрпљеног, опкољеног јелена који је пре него што ће бити убијен, доживљавао све страхоте прогоњене животиње која је до последњег тренутка покушавала да побегне хајкачима и ловцима. Јелен завршава као прогоњена животиња. Бик завршава другачијом смрћу. Умире горд, од унутарњег крварења што представља благу смрт

Димонтије, посланик једног департмана са севера Француске, није могао а да не довикне гласно: „То је, такође, и велико задовољство за бика“.

Морас је мирно продужио: „Ви, можда, верујете да бик, пре но што угине, мора да поднесе болно забадање бандерије. О томе не вреди ни говорити. Та копља нису толико дугачка. Кад продру у кожу она пре изазову голицање него прави бол“.

На те његове речи у дворани је настао смех и комешање. Посланик са севера поново се умешао: „Имате златан језик, колега. Штета што на вашем месту не стоји бик да нам то још боље објасни“.

НЕСРЕЋНИ ДЕЧАК КАМИНО

У седмнаестој години постао је славан, у осамнаестој је добио звање матадора бикова, а у двадесетој његова слава је већ почела да тамни

Шпанија је имала много славних матадора. Један од највећих је био Манолета који је први у арени изводио мајсторије од којих се публици коса дизала на глави: борио се стојећи уз бок бика на неколико сантиметара од његових рогова. Погинуо је 1948, године али га цела Шпанија и сада слави. Последњих година су најславнији били Луис Мигуел Доминген и Ордонез.

Међутим, ниједан матадор није доживео тако муњевит успон и за тако кратко време остварио толико подвига као дечак Камино. Рођен 1941. године, Пако Камино је почео да се бори у аренама 1958. године а већ после две године доспео је на чело неустрашивих матадора повилероса. То су прави али ретки мајстори арене који имају смелости да се боре са младим биковима зажарене крви, тешким 530 па чак и више килограма. У седмнаестој години постао је славан а у осамнаестој добио је звање „матадора бикова“. Први пут се догодило да један још голобради младић заузме прво место по броју корида у којима је учествовао. То је било 1959. године када се у току једне сезоне борио 70 пута, иако у неколико махова чак и повређен!

Читаве две године блистао је Пако. Старије је одушевљавао својим мајсторијама а млађе неустрашивошћу. Када је ове године у априлу почела севиљска „ферија“ о њему се највише говорило.

Једне вечери препуну арену у којој је врило од 13.000 узбуђених гледалаца Пако је први пут разочарао. Сви су очекивали да ће се у сутрашњој борби рехабилитовати али је он и следећег дана био слаб и надмашио га је мање познати матадор Куро Ромеро.

Проносили су се разни гласови о разлозима због којих је изгубио морал и постао нервозан и несигуран. Говорило се да је преморен од зимске турнеје у Америци и да излази у арену са температуром од 38,5 степена.

Повратио углед

Да би се рехабилитовао Пако је одлучио да се у мају у Мадриду прикаже у најлепшој светлости. Борио се 12. маја али се није истакао, седамнаестог је био нешто бољи али је извиждан. Тек деветнаестог његови навијачи су имали разлога да буду задовољни. Поново је био онај стари, борио се неустрашиво и са неупоредивим мајсторством. И тада се догодила трагедија. За време друге натуреле (фигуре са марамом) добио је снажан ударац рогом у груди. Пао је у несвест и одмах је пренет у болницу. Лекари су констатовали да је рана дубока седам сантиметара али да нема опасности по живот.

Прездравио је за месец дана и средином јуна се поново појавио у Гренади. Био је бољи него у току последњих месеци и његови љубитељи се надају да ће поново постати онај стари.

Како је почео

Своје прво дело Благоје Берса (1873 — 1934), хрватски композитор, написао је на тавану уз „звуке“ немог клавира, у ствари једне обичне даске на којој је нацртао клавијатуру. Његов отац да би га спречио да сувише времена посвети музици коју је дечак волео, закључавао је клавир и кључ носио са собом. А Берса, незадовољан музиком мале опере „La serva padrona“ (Служавка господарица), коју је још 1733. године написао италијански композитор Ђовани Батиста Перголези, решио је да на тај духовит текст напише друго, своје дело. Поред осталих и ноте ове композиције чувају се у Загребачкој универзитетској библиотеци.

WALT DISNEY 101 ДАЛМАТИНСКИ ПАС

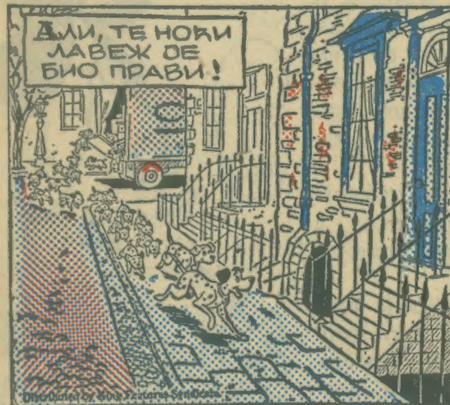

АНЕГДОТЕ

ШТЕТА

Енглески државник Балфур (1848—1921) није много марио за амерички начин живота. За време једне његове посете Америци домаћини су чинили све што су могли да би на њега оставили што бољи утисак. Водили су га свуда и показивали своје знаменитости, али је он на све то остајао хладан. Пред зградом Вулворт, која је у то време била највећи облакодер у Њујорку, један познати Американац рекао му је:

— Зграда је висока 900 стопа и подигнута је за годину дана и осам месеци.

Балфур није показао ни најмањи знак дивљења. Американац је тада наставио:

— Читава је саграђена од челика тако да је никакав пожар не може уништити.

— Штета ...! — први пут проговори Балфур.

ЗАШТО ЈОШ И ОН?

Док је немачки хуморист и карикатурист Вилхелм Буш (1832—1908) још студирао сликарство у Диселдорфу, дође му једног дана нека претерано напудерисана и нашминкана богата жена и запита га да ли би пристао да је „молује“.

Буш одречно одмахну главом и рече:

— Зашто још и ја?

САМО ГА ЗАДРЖИТЕ

Познати немачки хирург Лагенбек био је хитно позван једном детету коме се у грлу заглавио метални грош. Хирург је спретно извадио новчић из детињег грла и пружио га оцу. Овај је, међутим, уз великодушан покрет рекао:

— Али, молим вас, господине професоре, само га ви задржите.

ПУТОКАЗ ЗА ПАКАО

Стрелица уклесана у зиду гробнице фараона Ехтона III није водила до блага већ до подземне реке која га је чувала од пљачке

Пјер Дивал је неко време посматрао како урођеници копају, а онда запали цигарету и слегнувши раменима упути се Иву Клемену.

Већ два месеца су радови у току а брежуљак је тек био заравњен. Сада је још требало на правом месту поткопати земљу да би се ослободили подземни сводови за улаз у гроб Ехтона III.

Ив Клемен је седео на обали реке и проучавао пожутели пергамент. Када му је Дивал пришао он подиже очи и упита:

— Но, како изгледа? Данас би требало да успемо.

— Да сам на вашем месту покушао бих динамитом. То би уштедело много посла.

— У археологију се не разумете, Дивале. А ми морамо рачунати да ћемо већ на улазу под сводове наћи драгоцене фреске и склуптуре. Рушењем би оне биле уништене. Знам шта мислите — настави Клемен. — Мислите да ће благо које нас очекује у краљевом гробу надокнадити тај губитак. Али то је погрешно. Злата и драгуља из оног времена имамо доста — али не постоји ниједна неоштећена фреска из времена владавине Ехтона III. Ово раскрчавање је научни рад. За то треба имати стрпљења.

— То је био само предлог. Ви морате разумети моје нестрпљење — додаде Дивал. — А да нисам археолог, то сте већ знали.

— Са овим цртежом још разбијам главу. Разабирам само да се ходник дели у два крака. Али, који је од њих прави?

Још се видело кад су радници ослободили улаз под сводове. За Ива Клемена је то био велики тренутак и он позва Дивала да заједно уђу у поткоп. Био је уклесан у стену а светлост бакље је немирно прелазила преко зидова у сликама.

— Ово је више него што сам очекивао — узвикну Клемен. — Гледајте само, Дивале, гледајте. Боје су свеже као да су јуче стављене.

Дивал промрмља неколико незаинтересованих речи, а његово нестрпљење је расло. Када су дошли до места где се ходник рачвао, Клемен застаде и осветли зидове.

— За данас је доста — рече он — сутра ћемо наставити. Оба ходника завршавају се слепо. Али само један ће нас одвести до гробнице.

— А који то? — упита Дивал без даха.

— Мислим да сам већ на правом трагу. Видите ли ову стрелицу? Она означава леви ходник. Штета што нисте студирали археологију, Дивале, иначе бисте сами нашли одговор.

Дивал заиста примети стрелицу уклесану у камен, велику и разговетну.

— Бакља ће се брзо угасити — рече Клемен. — Вратимо се док се још види, а сутра ћемо, свежи и одморни, отворити гробницу.

Увече је Дивал поднео извештај Хенри Стару, Американцу који је чекао на улазу у логор.

— Знам све — рече Дивал. — Сам Клемен ми је показао.

— А благо? — упита Стар.

— Клеман мисли да самог злата има за десетак милиона долара, а можда и више.

— У реду, Дивале. Ти си свој задатак успешно свршио. Остало ћу ја. Да ли је Клемен у шатору? — додаде Стар и опоро се насмеја.

— Данас је рано отишао да легне — рече Дивал и крочи напред. — Ја не одобравам убиство, Старе. Ти знаш моје услове: без проливања крви.

Нико од радника-урођеника није приметио када је Стар са својим људима продро у логор, а Давил им показа пут до шатора. Клемен није стигао ни да се брани, јер га је Стар ударио дршком револвера у главу а онда га је требало још само везати. Пред шатором је чекао Дивал који одмах рече:

— Пијуци су овде под сводом.

— Мало смо удесили твог шефа, а сада нам покажи пут — нареди Стар и пропусти Дивала да пође први.

Људи су понели јаке лампе које су тако добро осветљавале да је стрелица одмах пронађена.

— Кренимо по овом путоказу — рече Дивал. — Клемен ме је на њега упозорио.

Дивал више није стигао да проговори ни реч, јер га је метак из Старовог револвера погодио усред срца.

— Напред, људи! — заповеди Стар. — Са динамитом би ишло брже, али тада би нам се на врат попели фаласи. Узмите неколико пијука и разрушите овај зид.

Пијуци запрашташе, а једног се и сам Стар прихвати јер му посао није довољно брзо напредовао. Стењали су сви и дахтали, а тада наједном тесаник попусти.

— Готово! — узвикну победнички Хенри Стар, а одмах затим се затетура уназад јер као црна змија шикну вода на њега. Он се окрете да бежи а његови људи за њим. Вода је била бржа — она их стиже и запљусну им ноге. Викали су, борили се, ударали око себе, али вода се пењала и пењала, док не испуни одају до свода.

Клемена су ујутру његови радници ослободили веза. Замишљено је посматрао ван даљска разарања и четири леша која су његови радници извукли из тамне воде.

— Дивал. Он се скривао иза овога. Погрешно ме је разумео кад сам га упозорио на стрелицу. Тај путоказ је био замка да пљачкаше одведе право у пропаст, јер је иза тесаника на своду вребала река. Други ходник је био онај прави. Али човек мора да студира археологију да би то знао.

КРАВА У ИЗЛОГУ

Туристима који су до пре неколико година, шетајући се улицама Мадрида застајали да разгледају излоге догађало се често да уместо обучене модне лутке угледају — краву. Живу краву која је својим присуством требало да докаже како се у тој радњи продаје „природно" млеко, а не оно што се добија мешањем млека у праху и воде. Те радње у Шпанији су назване „вакерије" што се не би могло превести нашом речи „млекара", јер оне значе и нешто више: продавницу где крава даје природно млеко. Али, упркос тим очигледним доказима млеко у Мадриду било је и остало веома лоше: водено и плавичасто.

У званичним статистикама може се видети да у Мадриду живи два милиона људи и 11.832 краве-музаре. Додуше, оне данас више не стоје стрпљиво у излозима „вакерија", већ животаре у 752 престоничке штале, од којих је већина мрачна, а само незнатан део има електрично осветљење. Са сочних ливада северне провинције Сантандер доводе јунице у бетонске штале главног града где остатак живота проводе чврсто везане уз јасле, без свежег ваздуха и зелене траве. Мадридске краве, праве заробљенице јер их ни за тренутак не изводе из штала живе просечно свега пет година. Њихове срећније рођаке, оне које живе у природним условима, знатно су дужег века и 14 година дају млеко. Једна мадридска крава мора да да 15 литара млека дневно. У случају да неколико дана не испуни своју „норму" воде је на кланицу.

ПРИЈАТЕЉ У НЕВОЉИ

Међу кичмењацима једино се псу приписују херојски подвизи при спасавању људи. Овде ћемо навести неколико таквих примера.

Малакоф је био један велики пас који је чувао једну париску бижутерију. Међутим, шегрти га нису марили и једноме од њих, Жаку, пало је на памет да га одведе до кеја и баци у воду. Око врата му је везао конопац са причвршћеним каменом и не размишљајући много, гурнуо га у реку.

У тренутку кад је пас полетео, други крај конопца се обавио око дечакове ноге и повукао и њега. Како камен није био толико тежак да би пса одвео на дно, он је запливао према обали. И кад је већ изишао приметио је дечака како се батрга јер није знао да плива. Пас опет скочи у реку, доплива до дечака и зграби га за врат. У борби с таласима Малакоф је успео, наравно уз велики напор, да одржи главу свог непријатеља над водом. Борба је трајала све док случајно туда није прошла једна дереглија.

Шегрт је плачући доцније причао о овом догађају, а Малакоф је постао љубимац свих шегрта.

Један фокстеријер је разбудио једне ноћи целу кућу својим лајањем јер је избио пожар. Познато је да су ноздрве пса јако осетљиве а кад су надражене димом он почиње да лаје. Тек када су ватрогасци смирили ватру и извукли троје деце пас је пошао да спасава своју штенад.

Један фармер је испричао да га је његов пас разбудио кад се кућа упалила. Са женом и малом бебом излетео је у двориште. Једна суседка је не рекавши ником ништа. однела дете својој кући. Приметивши мало доцније да детета нема једна рођака повика:

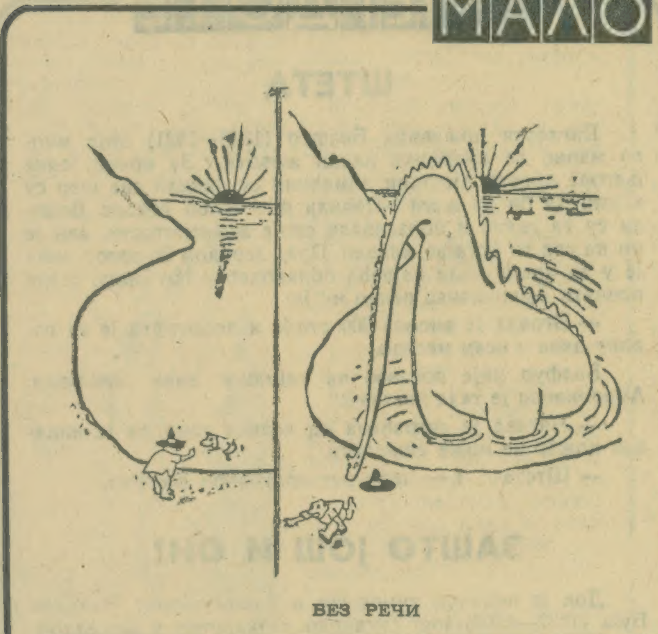
— Тиж, уђи у кућу и тражи бебу!

Тиж је улетео у жариште и, наравно, изгубио живот. Иако се бојао опасности он је извршио наређење.

„Стоп" је био полурасни пас и његов господар, канадски дрвосеча Андре Минет, становао је са женом и синчићем у шумској колиби. Једног дана дрвосеча се враћао кући с псом који је наједном у даљини приметио малог Жака у колицима и потрчао ка њему. Отац је тек тада приметио да се колицима приближавају три вука. Док је, сав несрећан, гледао шта да уради пошто је био исувише далеко, његов пас Стоп је дошавши на домак вуковима, нагло застао и почео да трчи у супротном правцу од детета. Овом тактиком је успео да привуче вукове на себе. Никад се више није вратио. Жртвовао је свој живот да би спасао дете.

МАЛО СМЕХА

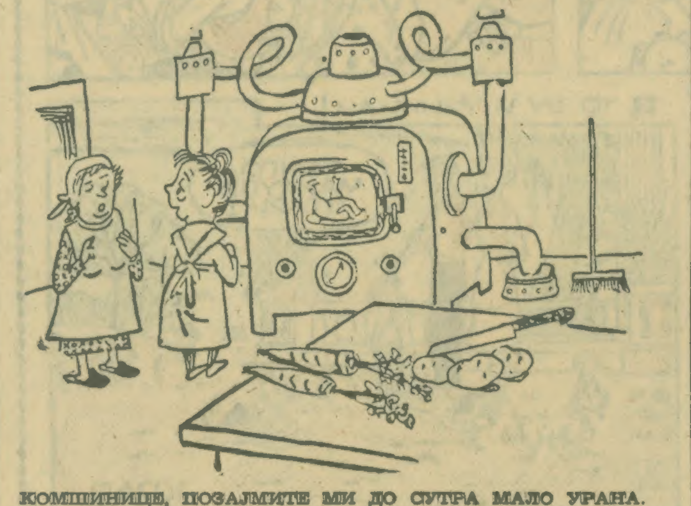
БЕЗ РЕЧИ

БЕЗ РЕЧИ

БЕЗ РЕЧИ

КОМШИНИЦЕ, ПОЗАЈМИТЕ МИ ДО СУТРА МАЛО УРАНА.

ИЗ ЖИВОТА ДОСИТЕЈА ОБРАДОВИЋА

Због два петака, прво изгубљена а затим враћена, Доситеј је написао своја два највеселија састава.

Као добром познаваоцу латинске књижевности и филозофије, Доситеју свакако није била непозната Теренцијева изрека по којој човек ништа што је људско не треба себи да ускрати. И вероватно у жељи да му ништа не остане непознато Доситеј је, како сазнајемо из његових писама, имао једну „ману“: истински се „коцкао“ у новац. Боравећи 1792. године у Бечу он је отишао у посету мајору Павлу Сечујцу, сину генерала Сечујца, и затекао га како са својом сестром Аном игра карте· Он им се придружи и „мада је играо без грешке“ није добро прошао, као што видимо из писма: „Ко је рад да ограјише и да плати два петака, нека очита (или ако не уме читати нека слуша кад други чита) песму ову, којој је овај случај повод дао. Идући синоћ с вечере, сратим се у један пријатељски дом› у којему нађо брата и сестру, при асталчићу седеће, с неком игром забављајући се. Пристанем и ја с њима, али на моје зло, јер изгубим два петака. Како дома дођем, зачнем тужити:

ПЛАЧ ЗА ДВА ПЕТАКА

Ајао, моја јадна два петака,
пропадосте стара и нејака!
Мени тешке зададосте муке,
јер у туђе ви одосте руке.
Сутра ћу ја гладоват до мрака
без вас, мила моја два петака!
Мрачни су ми по Бечу сокаци,
љуто тужим за моји петаци!
Тавни су ми и сунчани зраци,
од жалости за моји петаци!
Каква су то била два петака, —
старосложна и оба једнака!
Да вас прождре и Драва и Сава,
зашто мене остависте сама?
Ја сад тужим и плачем за вами,
а ви некуд шпацирате сами!
Дошла на вас беда свакојака,
о неверна моја два петака!
Плачу за ме Србљи и Бошњаци,
питају ме: где су ти петаци?
Сестра и брат мене придобише,
два петака моја освојише!
Братац један, а сестрица други,
мене јадна предадоше туги.
За мене ће кукат кукавица
и тужиће за ме ластавица.
Два петака, љуте моје ране,
сутра ће ми без вас дан да сване!
Смилујте се, Србљи, браћо драга,
и пошљите свак по два петака!

Писана у хумористичном тону, ова жалопојка више износи догађај, а мање оличава права пишчева осећања. Међутим, ако је тачно да у свакој шали има и мало истине, онда би се из ње могло извући „наравоученије“, бар толико: да коцкање у новац није било у Доситејевој природи. Но прича још није завршена.

Убрзо после овог догађаја, Доситеј поново седа да се карта и успева да поврати изгубљени новац. Ово га тако инспирише да испева песму уз коментар: „Ко жели курталисати се беде и не платити два петака, нека очита или нека чује ову песму коју је овај догађај проузроковао. Данас, у недељу после подне, не имајући никакова посла, отидем посетити моје пријатеље. По свој прилици ваља да ми је овај дан на добро освануо, јер придоби моја два петака› и пун радости и весеља, враћајући се дома, овако сам путем певао:

ПЕСМА ЗА ДВА ПЕТАКА

Ја сам звао на помоћ Краљевића Марка,
младог Мусу Арбанаса и Рељу Бошњака,
те сам опет придобио моја два петака!
Молио сам и звао сам војводу Јанка
и његова млад-делију Секулу нећака,
и тако сам придобио моја два петака!
Срдачно сам призивао Змај-Огњена Вука,
Милутина арамбашу, на гласу ајдука,
Радојицу и Грујицу и старог Новака.
Зато ја сад опет владам с моја два петака;
радују се са мном сада Србљи и Бошњаци,
срећу мени честитају на гласу јунаци.
Јер су ми се опет моји вратили петаци,
сад су мени светла места сви бечки сокаци
и сад радо лица гледам лепи девојака.
Јер сам опет придобио моја два петака;
о, добро сте м'опет дошли, моја два петака,
од старине начињена, обадва једнака!
Нећете се ви из моји сад измаћи шака:
волећу ја у напредак изгубити главу,
нег из руку испуштити поштење и славу,
и вас опет пошиљати у Драву и Саву!
Ја ћу одсад и за свагда пребивати с вами,
нит ћете се ви без мене шпацирати сами,
да се братац и сестрица подсмевају нами!
Играти ћу и певати од јутра до мрака!
Веселите се и ви са мном, Србљи, браћо драга,
Нит ми више ви шаљите свак по два петака!

И као што се Доситеј био растужио због губитка новца при картању, тако се још више обрадовао кад је новац повратио. То није била само радост што су два петака опет његова, мада је и то разумљиво јер је Доситеј кроз свој тежак живот стекао појам о томе шта је новац који му је готово до саме старости задавао мање или веће бриге — него више још, као што се из песме види, да му се не подсмевају брат и сестра, његови партнери у игри. А како је увек умео и на најмање догађаје у животу. било да им се радовао или због њих туговао, да реагује снажним осећањима, са песничким заносом, каткад и са наивним младалачким одушевљењем, то је учинио и сада. И док му туговање никад није прелазило у гнев и озлојеђеност, у доживљавању тихе, смирене животне радости био је прави мајстор: знао је и умео истински да се радује животу. Увек уравнотежен духом и умерен у свему Доситеј је тежио и овог пута да се врати у сређен животни ток да га таква ситница не доводи у незгоду да изгледа неук ма у чему.

Ове две песме су највеселији и највидрији састави што их је Доситеј написао у свом животу који је био — као што нам је познато — далеко више испуњен озбиљним радом него безбрижним задовољствима.

„Тексас“ је заувек бацио котву

Брод-ветеран из оба светска рата данас је музеј и по његовим топовима веру се деца

„Пловећи“ цин, начичкан артиљеријским кулама и торпедним цевима зауставио је своје машине. Уз тутњаву ланаца полетела су сидра у дубину.

Други светски рат тек је био завршен а пловећа тврђава „Тексас“. један од најстаријих америчких бојних бродова, вратила се у домовину.

Брод се зауставио у водама Голфског залива, пред пристаништем Галвестон, увек пуном бродова који товаре тексашку нафту или стотине хиљада тона памука, са јужних поља.

Уз огромне бокове брода пристали су мајушни чамци у које је сишла посада са брода. Сваки морнар и официр окретао се да још једном поздрави брод на коме је понеко од њих провео и више од једне деценије, а скоро већина на њему проживела најтеже поморске битке у другом светском рату.

„Тексас“ је био један од три најтежа и најбоље наоружана брода ратне морнарице и један од ретких ветерана мора који су учествовали у оба светска рата.

Посада га је напуштала јер је застарео, није више одговарао потребама. Била му је намењена судбина која чека све бродове што преживе свој век: пут у неко бродоградилиште, на „касацију“. како се то каже, где му се скину сви инструменти који још вреде и исеку челични бокови да би били послати у топионице.

Ипак, „Тексас“, на коме се још вила застава, није заувек нестао са пловних путева иако се никад више неће покренути.

„Стара оклопњача“, како су га морнари звали, пошла је на необично путовање уским хјустонским каналом — на последње путовање једног априлског дана 1948. године, до малог залива близу Сан Хацинта.

Ту су велики багери продубили један рукавац да би тежак брод упловио у њега и одатле, пошто баци котву, никада више да не исплови.

„Тексас“ је остао на југу земље чије је име носио више од две деценије. Сив и огроман, са дугачким топовским цевима које претећи вире из оклопљених купола, он стално изгледа спреман за пловидбу. Само, његове елисе више не могу да се покрену, дубоко у муљу оне се одмарају од милијарде обртаја које су направиле на широким океанима света.

Остале су и радио-антене и радарска турела. Рефлекторима су преко њихових стаклених очију навучене платнене навлаке, а у уста топовских цеви стављени дрвени чепови.

Брод је умро, као ратник скрхан годинама које су му отргле мач из руку. Нико га од бродова више не поштује — ни они који пролазе оближњим каналом и који би га иначе на мору први поздрављали скидањем заставе и писком сирене.

Тако је „Тексас“ постао брод-музеј. По његовим палубама звоне кораци туриста и деце која трче на све стране и веру се по седиштима противавионских топова и покушавају да подигну њихове цеви. Кроз округле прозоре командног моста, пада светлост на карте мора и океана којима је пловио. На артиљеријским рачунарима су навлаке, а чепови смирено затварају челичне цеви које су бљували огањ и смрт.

По свему изгледа да је брод тек тог тренутка напуштен.

Највише се то осећа у одељку бродске болнице. Тамо је најчистије, све је још бело јер чувари брода ове просторије највише пазе. Осећа се у ваздуху мирис медикамената и хлороформа, а као намерно бачена у подножју операционог стола лежи празна ампула.

Лекарски дневник је у витрини, под стаклом, отворен на последњој страници где су исписана имена морнара који су се ту лечили последњи.

Смрт брода који је постао музеј је очигледна нарочито у машинским халама јер моћне турбине испреплетане са стотинама помоћних мотора — стоје. Ту не допире светлост дана — само мале сијалице, напајане струјом са копна, осветљавају бродску утробу.

Чувар брода је подофицир — ратни ветеран. који је остао да дели судбину свог брода и да командује „посадом“ која одржава оклопњачу.

Туристе он сачекује у малој кући на обали, наплаћује улазнице и продаје проспекте о Тексасу држави и о „Тексасу“ броду. Понекад и сам прошета до његових палуба и прича о борбама против нациста у другом светском рату у коме је и он учествовао на овом броду.

Понекад се скупе стари ратници са брода — дођу му у посету, али то чине све ређе, јер и они који плове на модерним бродовима и они који су остали на копну, имају друга посла.

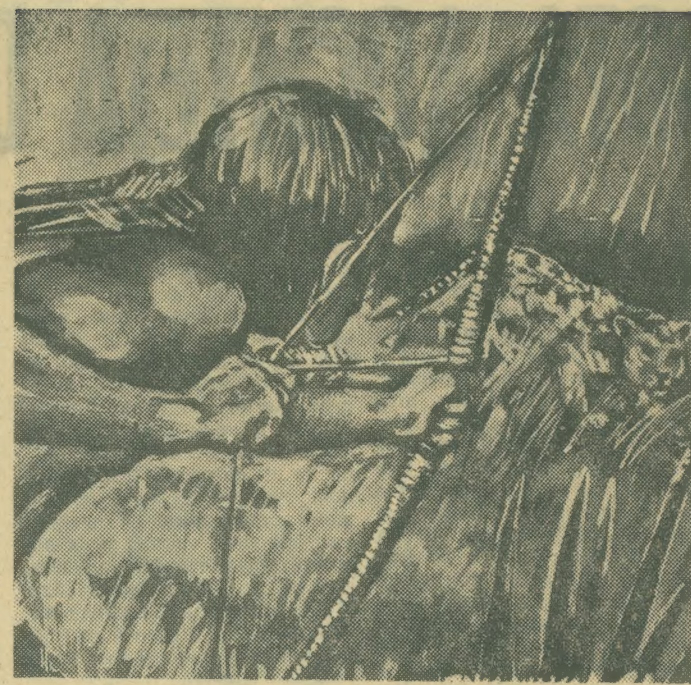
Мртав брод, оклопњача „Тексас“, уклопио се у ствари са својим националним парк-музејом у сам град који је постао један од најнеобичнијих на свету, можда баш због њега.

Лептир и радио

Радио-станица Албацете у Дон Кихотовој Манши остала је из непознатих узрока без гласа пуних 48 часова. Тек после дугог испитивања у једном веома осетљивом проводнику нађен је леп шарени лептир који је једним својим крилом прекинуо функцију овог људског генијалног проналаска.

НЕПОЗНАТЕ ЗЕМЉЕ И НАРОДИ

МАНИОКА И ЈАГУАР

По позиву научних института Јужне Америке научник Лајош Богнар посетио је Бразил где је провео годину у једном од најзаосталијих племена

Племе Намбикуара по начину живота спада у најпримитивнија индијанска племена Бразила. Познато је већ да се као мерило за степен развитка тропских Индијанаца узима керамика и плетене висеће постеље. Намбикуаре немају ни грнчарије ни висећих постеља. Шта то значи? Пре свега то да они немају сталних насеља без чега не може да постоји било каква култура. Намбикуаре проводе живот готово без икаквог одела и спавају на голој земљи.

У Бразилу се година дели на два периода: сув (зима) и кишни (лето). За време сувог периода Намбикуаре у малим групама одлазе да траже храну у саванама. За време кишног лета они, ако им је то само могућно, бивакују на малим шумским чистинама у близини питке воде и тада се, за кратко време, претварају у привремене градинаре.

За људе који живе у „природним условима" и потпуно зависе од ћуди природе, веома је важна правилна организација и расподела рада. Код Намибкуара мушкарци иду у лов и риболов. Њихова дужност је и прављење оружја, као и подизање колиба. Жене скупљају дивље плодове и старају се о усевима. Сваког дана, у рану зору, оне одлазе да скупљају разне бобичасте плодове, корење, инсекте и ситне глодаре. Њихова нарочита посластица су зрикавци. Омиљена тема разговора међу женама најчешће су приче о томе која је од њих на једном жбуну видела много, више, највише скакаваца.

Главна биљна храна овог племена је корен биљке маниоке која се гаји у малим баштама. Кад плодови дозру, жене ваде из земље 20 до 30 кртола, чисте их, туцају и цеде из њих воду. Истуцана маса суши се на сунцу и тако се добија нека врста брашна од кога се праве лепињице — бенцо — омиљена храна ових Индијанаца. Од маниокиног брашна и меда дивљих пчела справља се и напитак „чича".

Једном сам запитао поглавицу племена која му је највећа жеља. Одговорио је без двоумљења: „Много, много маниоке и много, много јагуара!" Месо јагуара главна је храна животињског порекла. Набављање меса, то јест јагуара — задатак је мушкараца. Али, у лов се не одлази групно. Сваког дана, по реду, једна породица креће у лов и набавља месо за читаво племе.

Намбикуаре се у лову служе луком и стрелом. Бамбусова стрела са оштрим, по средини расцепљеним врхом намењена је крупним животињама: јагуарима, тапирима и дивљим мачкама. Глатке дрвене стреле употребљавају се у лову на мајмуне, а стреле с тупим врхом само за птице да им се не би окрвавило перје јер је оно потребно за украшавање и жена и мушкараца.

Недавно су се у племену појавиле прве пушке које се пуне сачмом. Ова новина прилично је изменила живот и равнотежу односа у племену. Наиме, док су раније мушкарци били оптерећени радом исто као и жене јер су често данима и ноћима морали да се шуњају за јагуаром док га не улове, данас је лов, захваљујући пушкама, знатно олакшан. Жене, према томе, раде више од мушкараца.

Кад се приближи време бирања новог поглавице, живот у племену сасвим замре. Обично бирају најхрабријег ловца. Једном сам запитао једног младог Индијанца: „Ко ће заузети место поглавице?" Одговорио ми је: „Мада је мој отац најстарији у племену, поглавица ће постати Антонио, јер је он најбољи ловац".

Поглавица одређује распоред одласка у лов по породицама и води рачуна о грађењу привремених домова. Симбол његовог положаја и власти представља огрлица од јагуарових канџи. А кад је он истовремено и главни врач — а то је готово правило — уз јагуарове канџе долази и нека врста капе од крзна јагуара.

За читаво време мог боравка у племену чуо сам и записао само једну легенду. Ево њеног садржаја: На равници стоје две планине. У једној од њих, у самој средини, налази се колиба у којој је некад давно живело славно племе Намбикуара. Али, догодила се несрећа: на улаз у кућу свалио се огромни камен и људи више нису могли из ње да изиђу. Једног дана детлић црних груди и белих леђа открио је тајно станиште и испричао о њему другим птицама. Птице су појединачно долетале до планине, али ниједна није могла да помери камен. Тада су се све скупиле и заједничким снагама ослободиле Намбикуаре. Изашли су Индијанци на слободу и разишли се по саванама. Прешли су пешице огромна пространства. За то време детлићи су их научили да саде маниоку, лове и свирају на свирале.

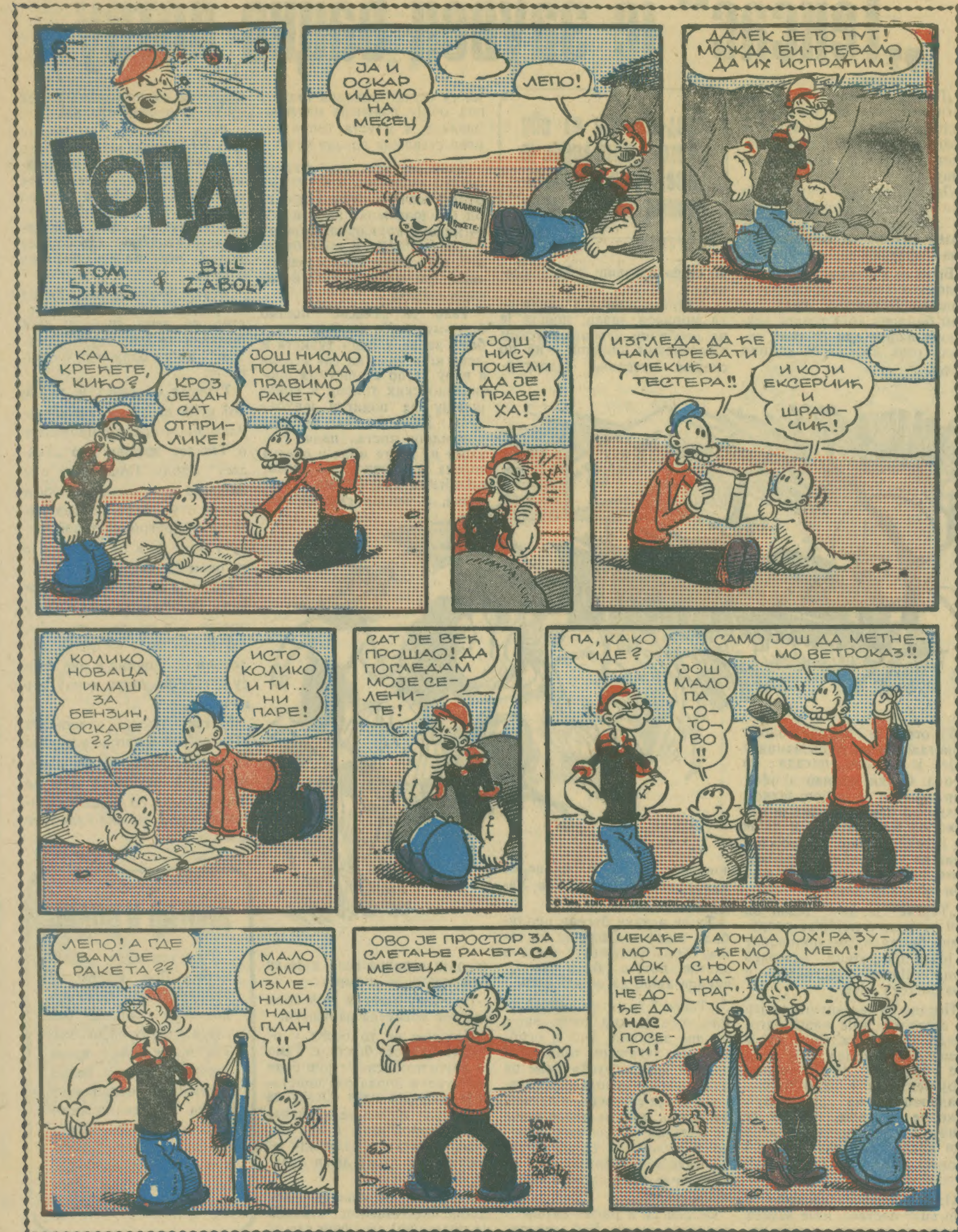
ЧИТАВО БЛАГО

Први сакупљач народних мелодија на хрватском подручју Петар Хекторовић забележио је народне попевке са острва Хвара још у 16. веку. После њега сакупљао је хрватске народне песме илирски песник Станко Враз. Али и један и други су то чинили узгред, поред свог редовног посла а први који се потпуно посветио томе био је Фрањо Ксавер Кухач (1834 — 1911) који је прикупио толико народних песама да би требало много година да се то све само попише и среди.

Кухач је још као мали дечак показивао веома изражену тежњу за прикупљањем и прављењем збирки — прво каменчића, а кад је пошао у школу дописних карата, доцније народног веза а затим, већ у 11. години, и песама нарочито када је боравио код свог стрица у Доњем Михољцу. Завршио је учитељску школу и био краће време учитељ, а после стричеве смрти наследио је нешто новца и решио да пође пово по облињим крајевима, а затим даље — да бележи народне мелодије. Са собом је увек носио виолину, нотни блок и оловку. Како је чуо у народу да се пева која песма бележио ју је тачно тако, без допуне.

Прикупљао је сасвим узгред и народне пословице и изреке, па чак и народне инструменте који се као његова збирка чувају сада у Етнографском музеју у Загребу.

СА СВИХ СТРАНА

ЕНГЛЕЗИ НЕ МАРЕ ПОЗОРИШТЕ

Млађа генерација Енглеза радије иде у биоскоп него у позориште коме је велики конкурент телевизија. „На телевизији се такође гледају позоришни комади који трају краће и човек их прати раскомоћен код своје куће", гласи карактеристичан одговор добијен приликом једне велике анкете међу енглеском омладином. У томе лежи узрок сталног и великог дефицита британских позоришта и поред тога што имају прворазредне глумце који у њима играју.

ОЛОВКА КОЈА САМА САБИРА

Један француски проналазач је конструисао направу која је у исто време оловка са мином и електромеханички уређај који сабира. Оловка оставља мастиљав траг на свакој подлози па и на стаклу и металу, због чега се њоме може написати ма каква ознака а бројчаник аутоматски означава колико је предмета већ маркирано. Изум је добио ширу употребу у разним гранама индустрије.

ДА ЛИ ЧЕСТО ТРЕПЋЕТЕ

При сваком трептају очи не виде за три десетине секунде. Пошто после сваког спуштања и подизања очних капака око мора да се привикне на светлост, сматра се да пуних 20 одсто нашег будног стања ми не видимо спољни свет.

ПОВЕЋАЊЕ СТАНОВНИШТВА

За последњих десет година, од 1950. до 1960. повећано је становништво неких западних земаља у следећим процентима: Француска за 4 одсто, Сједињене Америчке Државе 7 одсто, Италија 12,5 одсто, Аустрија 13 одсто, Холандија 15 одсто, Швајцарска 16 одсто, Канада 16 одсто, Западна Немачка 25 одсто.

МУЗЕЈ ХЛЕБА

У немачком граду Улму отворен је музеј хлеба, јединствена установа своје врсте у свету. У њему се налазе документа и студије о гајењу жита и производњи хлеба у току протеклих 4.000 година.

ХЕНРИЈЕТА

Прича о „варошкој" девојчици која је нежношћу, смелошћу и шећером укротила Паука најжустријег коња на ранчу

Више од свега на свету желела сам да једног дана научим да јашем на коњу. Живела сам у Њујорку и имала сам тек 11 година. Када ми је отац саопштио да ће ме послати на летовање код тетке Алисе и тече Еда у Колорадо где су они живели, мислила сам да је дошао тај дан.

Онога момента када сам сишла с воза, чула сам: „Јуухуу... Хенријета!" — то ме је дозивала моја тетка Алиса.

— Верујем да си много уморна после тако дугог пута — обратио ми се теча Ед — и мислим да не би било рђаво да се мало одмориш.

— А, не, никако! — одговорила сам — Не могу да сачекам да стигнем на ранч и да почнем да јашем.

— Ранч? — изненадио се теча Ед. — Чији ранч?

— Па твој, чији би био — као да сам хтела да га подсетим.

На то је тетка Алиса ставила руку на моје раме и рекла нежно:

— Драго моје дете, ми не живимо на ранчу, него у маленој кући у кањону Храстовог извора. Зар ти то ниси знала?

Свакако да нисам, помислила сам, јер иначе не бих ни дошла, али сам ипак успела да савладам своје разочарање и да га не покажем.

Њихова кућица је била чак мања него наш стан у граду. Али се у њој човек осећао пријатно јер је дневна соба у којој сам ја спавала била велика. Кроз широки прозор се пружао величанствени видик — као урамљен планински пејзаж. Уз саму кућу протицао је поток чији је жубор био лепши од било које песме. Поврх свега, ништа ми боље није пријало од пржене сланине са јајима што ми је припремала тетка Алиса сваког дана.

Да није било Чарлија могла сам да будем веома срећна и овим што имам. Али он ми је кварио расположење. Чарли, дечак који је живео на другом крају кањона, стално је био на коњу. Радио је на ранчу неког Тадса, који је за време сезоне одмора издавао коње под најам излетницима и туристима. Газда је дозвољавао Чарлију да јаше његове коње јер му је много помагао, нарочито у штали око коња.

Једном сам запитала Чарлија да ли им је можда потребан неко за помоћ. Кад је чуо да се то ја нудим слатко се насмејао и подсмешљиво рекао:

— Шта би једна девојчица — и то још из града — могла да ради око коња у штали?

Па ипак дозвољавали су ми да помилујем Паука и да му дам по коју коцку шећера. Паук ми се највише допадао — постао је мој љубимац, а име је добио због веома дугих ногу. Туристима нису давали да га јашу, па чак ни Чарли није смео. Једино је Тадс себи то допуштао.

После дуге штедње, успела сам да прикупим довољно новца за један сат јахања и да затражим коња. Међутим, Тадс који је био веома пажљив према мени, није ми дао да бирам, већ ми је понудио стару мирну кобилу Отси. Ја сам му рекла да бих јахала Паука.

— Никада до сада ниси јахала? — запитао ме је. И кад сам климнула главом, он је наставио — Држи се ти Чарлија, он ће ти то показати.

Због овога сам се још више почела да врзмам око штала, тако да је на крају Тадс одлучио да ме „постави" за Чарлијевог помоћника. А то је значило да сам могла често да јашем — на жалост само Ости, а никад Паука. Иако ме је то много мучило, могла сам бар често да га помилујем. Чинило ми се да ме је и он заволео јер сам му давала шећер, на шта ме је и он сам понекад подсећао гурајући ме њушком.

Мој посао се састојао да уписујем туристе када пођу на јахање и када се врате као и да им дам коња који им одговара.

Убрзо сам се навикла на свој посао и Тадс и Чарли као да су заборавили да сам „варошанка", почели су да ме остављају и саму.

Једног дана наишао је један туриста — момак из града — и рекао да жели једног стварно брзог коња. Док је то говорио спазио је Паука, оседланог, јер је требало да дође Тадс и да на њему некуд оде.

— Хоћу овог коња — рекао је кратко.

— Жао ми је, господине, — овај се коњ не издаје — рекла сам учтиво али одлучно.

— Како то мислите, не издаје — кад је одседлан као и сви други?

Ја сам поновила да газда овог коња не даје, али је он остао упоран:

— Пошто не видим вашег Тадса у близини, ја ћу коња јахати док се он не појави.

Осетила сам да се неће добро свршити, поготову када сам видела како се попео на коња — узјахао га је с десне стране а то ни почетник не чини.

Наравно, то је осетио и Паук, који је одмах почео да се пропиње, и одједном је излетео из штале као фаворит на тркама.

Предосећала сам на коју је страну Паук могао да одјури па сам кренули за њим и заиста сам била у праву. На месту где се састају Сребрни кањон и Кањон храстовог извора — у кршу стења — стајао је Паук, а наш момак се батргао по води у коју га је коњ збацио.

Прилично сам се намучила да смирим Паука. Покренула сам га из стења тек пошто сам му „понудила" коцку шећера што је наравно прихватио. И сада не знам шта је на њега више утицало: да ли мој благи глас — трудила сам се да будем што блажа — или шећер. Главно сам успела да узјашем Паука и без тешкоћа стигнем до штале у пратњи момка који је јахао на коњу којим сам ја дошла до места незгоде.

Кад сам испричала шта се догодило, чак је и Чарли признао да сам добро учинила, „поготову кад се има у виду да сам девојчица и то варошка".

Али оно најлепше за мене дошло је тек кад је Тадс, са осмехом на лицу, изјавио:

— Паук дозвољава да га воде само искусне руке каубоја и девојчице из града која се зове Хенријета.

Од тог тренутка и Чарли је морао да се помири са чињеницом да ћу ја Паука јахати до краја лета.

РОЂЕНИ У СЕДЛУ

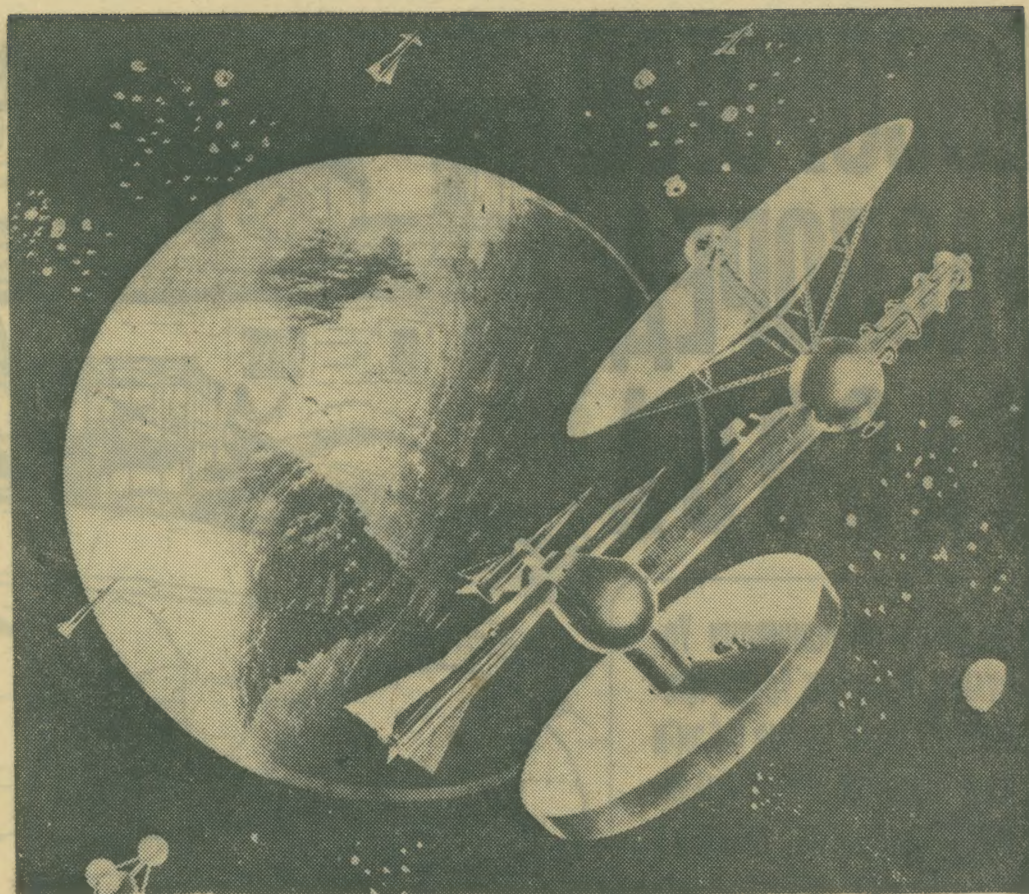
Монголи су последњи велики номадски народ у свету. Има их око милион и сви су тако рећи „рођени у седлу". Ни за њихову децу не значи ништа да на чупавим степским коњима „прелете" велике раздаљине.

Три четвртине Монгола су пастири и одгајивачи стоке. Са својим овцама, козама, говедима — међу овима су и мали „јаки" — на коњима и камилама они прелазе с једног краја њихове земље на други.

Традиционална јурта, округао шатор са пречником од неких шест метара прекривен филцом, Монголима је још и данас најмилији стан. Њихове вароши које ту и тамо лагано ничу, већином су шаторске колоније, које личе на одгајалиште печурки.

И храна Монгола не разликује се од оне њихових предака — готово искључиво се састоји од животињских продуката: млека у сваком виду, разних масти и меса. У чај умешају овнујски лој, говеђе месо, со и млеко и зато се може рећи да се он пре једе него пије. И њихова народна алкохолна пића, арик и кумус, справљају се од крављег односно кобиљег млека.

Овако ће можда изгледати аутоматске интерпланетарне станице с којих ће се избацивати вештачки сателити

„ОПЕРАЦИЈА 8"
ЗЕМЉА — МЕСЕЦ — ЗЕМЉА

Када су Јурију Гагарину понудили да буде председник Синдиката пилота космичких бродова, одговорио је:

„Сматрам да нећу дуго бити једини члан тог синдиката!"

Тек што је организација учлањена у Савез синдиката у Москви, други космички путник је узлетео са америчког тла. Кажу да је Гагарин позвао Алена Шепарда у синдикат астронаутичких пилота како би имао још једног члана. Али свакако ће им се ускоро придружити поред Глисома и Титова можда баш и хероји „Операције 8".

Реч је о новом подухвату који се проучава у Совјетском Савезу и у САД, а чије резултате научници ових земаља саопштавају једни другима у одређеној мери. За време боравка у Америци, баш кад је Гагарин узлетео у космос, професор Леонид Седов говорио је америчким колегама о новом необичном плану који треба да успостави човеково господарење васионом.

Синдикат пилота космичких бродова имао је кад је основан, само једног члана, Јурија Гагарина, који је у исто време и његов председник. Чланство се отад повећало. „Операција 8" донеће овом најмалобројнијем синдикату на свету нове чланове

Шта је „План 8"

Замислите број осам који се састоји од два круга, од којих је један већи а други мањи. Мањи круг, као бачени ласо опасује Месец на 200 км удаљености, док већи опасује Земљу на 150 км одстојања. Замислите сада како један космички брод по тој путањи обилази наизменице Земљу и Месец, како долази на 150 км изнад нас да би се снабдео горивом и поново одлази на исто путовање. У броду се налазе три научника која прате рад инструмената, снимају Месец и испитују резултате. После неколико обилазака екипи је дошла смена и брод је поново напуњен горивом. Све ово личи на измишљену причу, али два месеца пре Гагариновог лета, још 12 фебруара ове године, совјетски стручњаци су знали да је „План 8" могућан, јер су са једног спутника одбацили у васиону други спутник.

„Венусник"

Са једног вештачког сателита, који је тежио 6483 кг, и чија је орбита била удаљена од Земље 245 км да би се затим померила на 327 км, совјетски стручњаци су упутили према Венери аутоматску интерпланетарну станицу. Служећи се њоме као ослонцем за одбацивање новог вештачког сателита, они су учинили велики корак унапред. Одашиљање „Венусника" у космос у две етапе није, истина, подвиг као лет Гагарина и Титова, али да се оно оствари било је потребно овладати многим дисциплинама у теорији и пракси. Тај успех је потврдио веровање да ће ускоро моћи да се опремају „сателити-цистерне" који ће у космосу снабдевати горивом бродове са путницима.

Сателит-цистерна је већ простудиран: зваће се „Сатурн Ц2" и биће тежак 7000 кг. У Совјетском Савезу су проучили и космички брод „8". Данас, четири године после првог спутника, ето докле смо стигли.

У космичкој лабораторији

Према „Плану 8" три научника треба истовремено да испитују Земљу и Месец. Они ће утврдити дефинитивну географску карту наше планете, изучаваће састав облака и саопштаваће нам предвиђања о времену. Поред поларне светлости, проучаваће и друге појаве о којима смо већ писали.

Свет ће се нарочито интересовати за податке о Месецу. Три научника ће се потрудити да уђу у све тајне месечеве површине. Одашиљаће радио-таласе дуге 3,2 см и 8 мм који ће им се враћати у виду одјека пошто се одбију о површину Месеца. Одредиће тачну температуру и састав површине за коју се претпоставља да је врло танка и да космичка ракета лако може да је пробије. Њихов је циљ да сазнају зашто прашњава површина Месец одбија таласе од 10 см дужине као да је огледало.

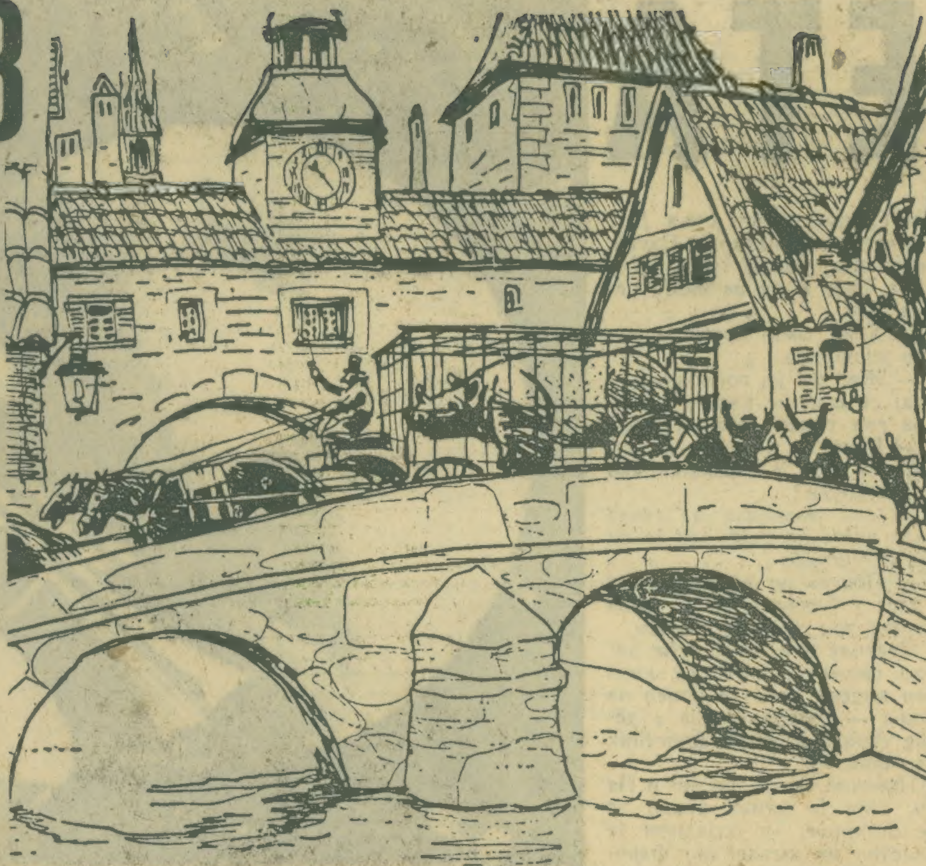
Нико не очекује да се на Месецу открију радиоактивни минерали, злато или платина, али постоји мишљење да ће се наћи друге супстанце које ће бити од користи за досељенике, нарочито вода. Познати енглески астроном Томас Гоулд недавно је штампао сензационалан чланак у коме је математичким путем доказивао да свега неколико метара испод месечеве површине постоје пространи лагуми с ледом. На први поглед тврђење изгледа невероватно. Јер, ако је тако, зашто сунчеви зраци не би могли да продру у лагуме и да отапају лед? Вода добивена топљењем могла би да истече на површину где би се у току хладних месечевих ноћи смрзла. Томас Гоулд извршио је подробну анализу помоћу електронске машине за рачунање и дошао до закључка да се на неколико метара испод месечеве површине, и готово свуда, налазе хиљаде милијарди тона леда.

Петролеј на Месецу?

„План 8" мораће да провери ову неустрашиву хипотезу. Ако се претпоставка обистини, лед ће моћи да се отапа, моћи ће да се прави ваздух и да се неограничено живи на овој планети без атмосфере. Сматра се да Месец крије и друга богатства, нарочито петролеј. Совјетски астроном Козирев мисли да је приликом својих посматрања угледао ерупцију природног гаса, а фотографије које је снимио, говоре у прилог његове претпоставке. Ако на Месецу доиста има петролеја, насељавање ће брзо напредовати. Јер, петролеј је извор енергије, а петро-хемија учиниће да се од њега производе намирнице. Он ће сигурно бити укусније него бутер од угља који су Немци производили у току последњег рата.

Када ће моћи да се обави ово чудесно путовање? Американци мисле да пут око Земље и Месеца треба да се оствари до 1965. године. Совјетски стручњаци не дају изјаве, али су оптимисти. У сваком случају, до тог путовања треба обавити још многе послове.

НОСОРОГОВ РАСПОРЕД ЧАСОВА

Немачки истраживачи Урсула и Волфганг Урлих провели су неко време у Азији проучавајући живот оклопних једнорогих носорога

ДЕЛФИН, МОРСКА ЗАПРЕЖНА СТОКА

Својим изванредним својствима и интелигенцијом делфин не чини само част животињама које живе у води, већ, како сматрају многи научници — он надмашује и пса и шимпанзу. Тешко се у животињском свету може наћи бољи и дисциплинованији човеков сарадник и пријатељ од делфина. Његов мозак је већи од људског а врло изражене мождане вијуге указују да се у његовој можданој маси крију свакако изузетне могућности.

Претпоставке научника је потврдио делфин Флипи кога је обучио немачки дресер Адолф Фрон. Захваљујући заједничком напору Флипи извршује изузетне спортске, артистичке и домаће задатке. У стању је да пола сата вуче нарочити чамац са човеком који може њиме да управља по вољи а да се уопште не замори.

У канцеларији шумске станице карта представља територију резервата подељену на рејоне настањене носорозима, слоновима, дивљим биволима и јеленима. И заиста, пролазећи кроз један део резервата видели смо само слонове и ниједног носорога. Обратно: у оном делу где живе оклопљени носорози нема слонова. Занимљиво је да између појединих рејона нема никакве разлике ни у земљишту, ни у биљном свету. Свуда исти пејзаж: џунгле, језера с воденим зумбулом, блатњави лугови. Вероватно нешто друго побуђује носороге да за живот бирају строго одређене рејоне. Очигледно, они се осећају спокојни само онда када се у њиховој околини налазе њихови сродници. Али, они се не скупљају у стада, већ деле територију на „интересне сфере".

Ујутру, између 7 и 9 часова, ако је сијало сунце сретали смо носороге на местима где су се хранили, и то увек сваког на свом. Кад је било хладно и облачно они су дуже остајали у својим „креветима" и напуштали их тек око десет часова. Ако би сунце јако пекло, скраћивали су време доручка да би потражили какву бару или језеро, увалили се у прохладну воду и сладили воденим зумбулима. У подне су носорози одлазили да мало одремају у сенци високих трава. Тај поподневни сан траје око три часа и тек после њега долази ручак, а прави одмор почиње тек у поноћ.

Носорог веома цени свој „лични живот". Мада је њихов рејон у резервату, сваки носорог има своје приватне, побочне стазе до места одмора. У приватни посед нико не сме никоме да дирне иначе долази до страховитих борби.

Носорог увек напада ћутке. Громко фрктање у ствари је само сигнал да је откривен непријатељ после кога не долази увек и до напада. Напротив, после тога он може и да побегне што се усталом и догађа у већини случајева. Кад напада, носорог посувраћа „усне" откривајући доње секутиће, муњевито окреће главу у страну и својим лопатичастим зубима наноси дубоке ране ...

У Багури смо знатно допунили наше познавање „речника" носорога. Кад своје сродника упозорава на опасност, носорог кратко фркће. Фрктање је дуже кад прогони непријатеља. Звук који подсећа на пљускање воде — то је позив на купање.

Први оклопни носорог који је 1747. године допремљен у Немачку изазвао је праву сензацију. Град Штутгарт издао је поводом тога специјалну спомен-медаљу, а у Лајпцигу је био објављен посебан сајамски билтен са описом живота носорога. Индиски оклопни носорог био је представљен у том билтену као „једнорога звер" која се помиње још у библији.

Пре него што су научници упознали оклопне носороге, описи митске животиње „једнорога" и носорога често су се мешали. Флавије Филострат, који је живео у трећем веку наше ере писао је: „У Индији лове дивље магарце с рогом на челу којим се они бране. Од тог рога праве се пехари. Ко се напије из таквог пехара излечи се од болести. Ако рањеник из њега прогута само гутљај вина, ишчезнуће болови. Човек који се напио из пехара може неозлеђен да прође кроз огањ. Због тога се ови пехари сматрају краљевским посудама. Сем краља, нико не сме да лови носороге".

Митској животињи једнорогу приписивана је натприродна снага и моћ. У Европи су његове рогове продавали у средњем веку за баснословне своте. Разуме се да су сујеверни и лаковерни купци добијали у ствари зубе и кости разних животиња. Веровање у лековиту моћ пехара израђених од носороговог рога, које је и данас веома распрострањено у Азији, довело је до великог уништења не само оклопних индиских носорога, већ и осталих врста ових животиња. Многе апотеке на својим фирмама имале су слике носорога, а неке још и данас носе своја стара имена „апотеке једнорогог носорога".

Пошто у средњем веку ниједна жива једнорога животиња није никад стигла у Европу, раширило се веровање да су сви једнорози настрадали у великом библијском потопу. Данас је, међутим, очигледно да се опис једнорога у ствари заснивао на причама о оклопним азијским носорозима који, за разлику од осталих, имају не два, него само један рог на глави.

»БЕСЕДА«

После 1861. године у Словенији се оснивају многе читаонице које постају мали народни културни и забавни центри. Ту су одржаване и мале претежно музичке приредбе под именом „беседе" по угледу на Чешку у којој су се наши љубитељи музике у то време нарочито школовали. Извођене су соло и хорске песме и мања инструментална дела, а после се настављало породном игранком за коју је такође требало написати музику. Дела, компонована за те друштвене вечери значила су утолико што су у развоју словеначке музике утицала да се створе још боља.

ПРОМЕЊЕНЕ УЛОГЕ

У Сеговији једна жена прославила је заиста редак јубилеј: 80 година служења у једној кући. Пре осам деценија Еулалију Кол, тада 13-годишњу девојчицу, родитељи су дали да породици Ројо чува њихову тек рођену ћерчицу Марију. Од тада се Еулалија није одвајала пуних 80 година. Само у међувремену су се промениле улоге: она већ одавно није више способна ни за какав рад и њу сад двори њена 13 година млађа пословодавка Марија али и она осамдесетогодишња старица.

© 1961, King Features Syndicate, Inc., World rights reserved.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ОПЕТ ИСКОПИНЕ

Драгоцености из византијске епохе нашла су два становника Штокхолма приликом радова на свом летњиковцу северно од града код језера Маелар. Ископине су у ствари 37 комада златних новчића и једна златна наруквица из 5. века наше ере.

У Немачкој је зидар Валтер Опиц полажући телефонске каблове у Фолксмарзену, изнео на светлост дана више од хиљаду комада сребрног новца искованог у Бремену, Хилдерсхајму и Штралсунду од 1639. до 1758. године.

ЗБОГ ЧЕГА РАСТЕМО

Да би човеково тело могло правилно да расте и да се развија потребни су фактори који то изазивају, регулишу и одржавају. Пре свега неопходне су материје које ћелијама свих његових ткива и органа пружају подлоту за размножавање. Те важне супстанције за рашћење су првенствено беланчевине, од којих у највећој мери зависи рашћење организма.

Познато је да слаба исхрана и гладовање успоравају или потпуно заустављају рашћење младих особа. Други чинилац који учествује у томе је метаболизам (промет материја) у организму. Сваки поремећај у функцији црева, јетре, бубрега и других органа може да изазове успоравање и заустављање развоја. И нека обољења костију доводе до поремећаја у расту костура а самим тим и тела. Најзад, и жлезде са унутрашњим лучењем, својим хормонима, много утичу на правилан развој човечјег тела.

Утицај хормона на раст најбоље је и најтачније проучен на животињама Ако се пацову одстрани жлезда са унутрашњим лучењем — хипофиза, која се код човека налази на бази мозга и која је главни покретач функције свих ендокриних жлезда, наступиће успоравање рашћења. Код сасвим младих пацова развој се не успорава много кад им се извади хипофиза, док животиње старије од месец дана, после ове операције више уопште не расту. Хипофиза својим хормоном који се ствара у њеном предњем делу подстиче путем крвотока сва ткива да се множе. Сматра се да углавном овај хормон одлучује хоће ли развој бити правилан или не. Код неких џинова је, после њихове смрти, утврђено да су имали тумор на хипофизи услед чега је жлезда лучила више хормона него што је потребно.

Штитаста жлезда, која се код човека налази на предњем делу врата, својим хормоном — тироксином — такође утиче на раст. Када се ова жлезда извади младој животињи она престаје сасвим да расте или расте веома споро. Али деца код које се овај хормон јаче лучи, нагло расту.

Раније се сматрало да и кора надбубрежне жлезде, такође жлезде са унутрашњим лучењем, утиче на раст. Међутим испитивања су показала да иако се она код животиња одстрани рашћење се нормално наставља.

Најзад и полне жлезде утичу на развој тела. Недостатак хормона андрогена у мушкараца, проузрокује спорије рашћење свих костију па према томе и читавог тела. А недостатак естрогена, хормона женске полне жлезде спречава рашћење жена. Сматра се да фоликули, женски полни хормон, спречава дејство хормона за рашћење које лучи предњи режањ хипофизе.

Из овога се види да рашћење у многоме зависи од правилне функције ендокриних жлезда, нарочито хипофизе, штитне жлезде и полних жлезда. Нормалан развој може бити поремећен услед њихове неправилне функције — смањеног или повећаног њиховог лучења. Смањење или недостатак хормона предњег режња хипофизе и штитасте жлезде доводи до патуљастог раста, а смањење лучења хормона полних жлезда изазива непропорцијални пораст тела. Напротив, повећано лучење ових жлезда доводи до повећаног раста.

„УЛТРАЗВУЧНО" ПРАЊЕ РУКУ

Чистоћа и антисептичност нигде нису важнији него у операционој сали. Хирург пре операције мора читавих десет минута најбрижљивије да пере руке. А то убудуће неће више бити потребно јер је у САД пронађен други начин ефикаснији и бржи. Хирург ће само неколико тренутака да држи руке у сапуници која се ултразвучним таласима пенуша. Вибрирање воде, тврди се, брже и темељније ће одстранити прљавштину и бактерије него досад уобичајено прање руку. Овај нов начин не само што штеди време, већ ће можда омогућити да хирург оперише и без рукавица.

МЕДВЕДИ провалници

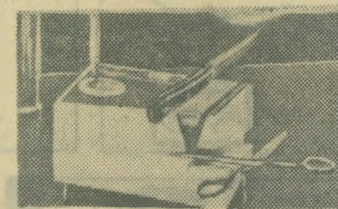
Јелоустон је најстарији а свакако и најпопуларнији национални парк Америке. Туристе највише привлаче и забављају сиви медведи којих тамо има много. Питоми, они лутају путевима и, ако им неко пружи комадић шећера или бомбону они врло радо „позирају" пред фотографским апаратом. Лакомост према слаткишима наводи неке од њих да их макар и лукавством стекну — ако је на неком аутомобилу прозорско стакло бар мало спуштено, они кроз отвор провуку шапу, притисну кваку, отворе врата и њухом проналазе ђаконије. Зато је управа парка на почетку туристичке сезоне истакла упозорење посетиоцима да добро затварају прозоре на својим аутомобилима ако не желе да сами остану гладни.

ЧАМАЦ је полетео

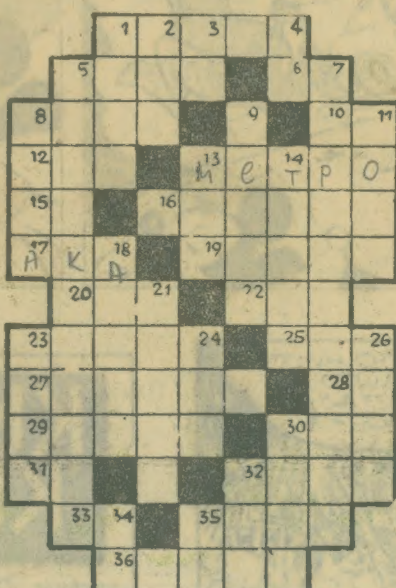
После четири године упорног рада млади енглески конструктор је узлетео на свом жиробоуту. То је чамац са два пловка који му дају стабилност на води, и са ротором на кратком јарболу — помоћу кога лети. Прва успешна проба је извршена на Темзи близу Лондона.

Електрични оштрач

На овом апарату можете истовремено наоштрити нож, маказе и оловку. Магнети држе нож у правилном положају, а маказе такође остају под одређеним углом за све време оштрења. На другом крају апарата је оштрач за оловку у облику диска.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) наша планина; 5) острво на Јадрану; 6) иницијали нашег књижевника („Слуга Јернеј"); 8) купалиште код Венеције; 8) страно мушко име; 12) врста мача; 13) подземна железница; 15) свеза; 16) страно женско име; 17) лука у Израелу; 19) град у Авганистану; 20) врста шиба; 22) личност из индијског спева „Махабхарата", 23) француски вајар (18. в.); 25) острво на Јадрану; 27) бог сунца код старих Египћана; 28) слово латинице; 29) мера за течност; 30) највећи ћисар; 31) узвик; 32) присвојна заменица; 33) ономатопеја лавежа; 35) врста колача; 36) град у Тршћанском заливу.

Усправно: 1) прилог за место; 2) опак; 3) познати заводи код Ниша; 4) одречна свеза; 5) лицемерство; 7) кружење; 8) река у Сибиру; 9) француски историчар (19. в.); 11) врста тканине; 13) непрерађен челик; 14) река у Италији; 18) један минерал; 21) домаћа животиња; 23) половина; 24) личност из Шекспирове трагедије; 26) грчко слово; 30) стратегијски важна тачка; 32) енглески филозоф (19. в.); 34) лична заменица; 35) река у Италији.

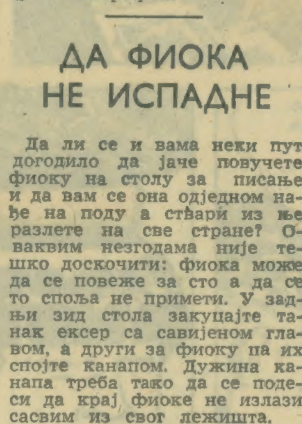
РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

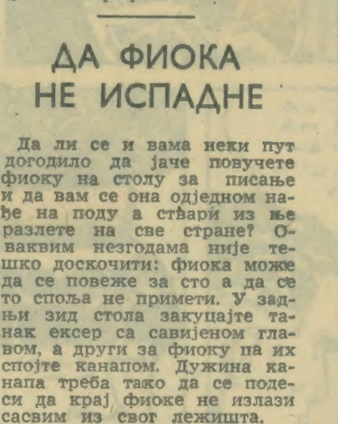
Водоравно: 1) Помет; 5) мина; 6) И(во) Ћ(ипико); 8) лала; 10) ик; 12) ара; 13) Игало; 15) од; 16) Агадир; 17) сет; 19) онамо; 20) лак; 22) Ана; 23) април; 25) Аре; 27) кланац; 28) С(теван) Т(омашевић); 29) Расин; 30) ата; 31) ат; 32) Лувр; 33)ав; 35 село; 36) Одеса.

Усправно: 1) пила; 2) она; 3) ма; 4) ти; 5)Марделплата; 7)ћилимарство; 8) Лаос; 9) Агана; 11) Коро; 13) Иго; 14) Адана; 18) Тарас; 21) кинин; 23) Акра; 24) лан; 26) етар; 30) аула; 32) лес; 34) во; 35) се.

НАПРАВИ САМ

»ПРАВИ« ТЕЛЕФОН

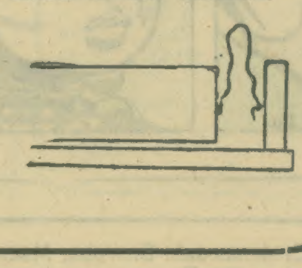
И не слутите колико је лако пренети глас на даљину. Зато ћете сами моћи да начините телефон. „Душа апарата" су у ствари две слушалице у које можете и да говорите и да вас друг на другом крају жице чује. А после и ви њега. Према томе овакве слушалице ћемо назвати слушалице-микрофон. Направићете их од обичних слушалица детектора и повезати их двема изолованим жицама као на сл. 1 и 2. Важно је само да обе слушалице буду исте јер кроз њих ће протицати ток струје — а њу ћете производити сами својим говором.

Наравно, не би вам требало ништа више кад ви не бисте хтели „прави телефон", а њега ћете направити овако: кутију (према сл. 3) од јачег картона са горњим делом (4) и дном (5). На слици 6 видите покретни бројчаник (7). Гледан са стране он належе на мали ваљак (8) залепљен за кутију, око кога је омотан ластиш, причвршћен такође за кутију малим државчем (9). Кроз центар бројчаника и малог ваљка пролази осовина од жице која се причвршћује за супротну унутрашњу ивицу кутије. Закачку причврстите на „зид" кутије, и о њу ћете окачити слушалицу.

Кад и ваш друг направи исти овакав апарат и повежете своје слушалице—микрофоне дуплом жицом остаје вам само још да окренете број и говорите — али не заборавите: кад ваш друг говори принесите слушалицу уз ухо, а кад му одговарате — говорите у њу да би вас чуо, јер ви имате слушалицу — микрофон.

ДА ФИОКА НЕ ИСПАДНЕ

Да ли се и вама неки пут догодило да јаче повучете фиоку на столу за писање и да вам се она одједном нађе на поду а ствари из ње разлете на све стране? Оваквим незгодама није тешко доскочити: фиока може да се повеже за сто а да се то споља не примети. У задњи зид стола закуцајте танак ексер са савијеном главом, а други за фиоку па их спојте канапом. Дужина канапа треба тако да се подеси да крај фиоке не излази сасвим из свог лежишта.

Јесте ли већ чули да...

... мрави разносе семење многих биљака. На таквом семењу налазе се израслине — курункуле — богате мастима и беланчевинама и тиме се мрави хране. Разношење семена помоћу мрава у природи назива се мирмекохорија.

... веће птице живе дуже од ситних птица певачица. Опитима је утврђено да неке птице живе дуже у кавезу

него у слободи (врабац, голуб) јер су у њему заштићене од својих многобројних непријатеља.

... на чамцима издубљеним у једном деблу, такозваним моноксилима, стари Словени нападали су Солун, гусарили по Јегејском мору и допирали чак до Крита.

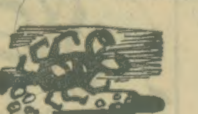
... у замку Фридриха V у Хајделбергу постоји у подруму бач-

ва која може да прими 22.726 литара. Начињена је 1751. године.

... у северној Азији нађене су колибе чији су зидови грађени од великих костију мамута и носорога. Сличне зграде, познате под именом „валкар", грађене од костију и рогова јелена постојале су још у 18. веку код Чукча, у Сибиру.

... код неких рачића, тешких свега неколико

грама, изборјано је 100 до 200 срчаних откуцаја у минуту.

... наша реч „поклисар", титула која се некад давала посланицима за нарочите државне послове, долази од грчке речи „апокрисиарнос", што дословно значи „лице које доноси одговоре".

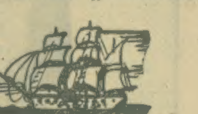
... кратка копља с ременом и лак штит били су главно оружје старих Словена. Како

су Византинци најчешће звали Словене Склавинима, то су по њима назвали оваква копља „склавинискион",

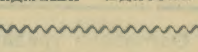
... израду вештачких влакана из материја растворених у течностима први је предвидео, још 1663. године, енглески научник Роберт Хук.

... четвртину чувене шпанске флоте познате под именом „Непобеди-

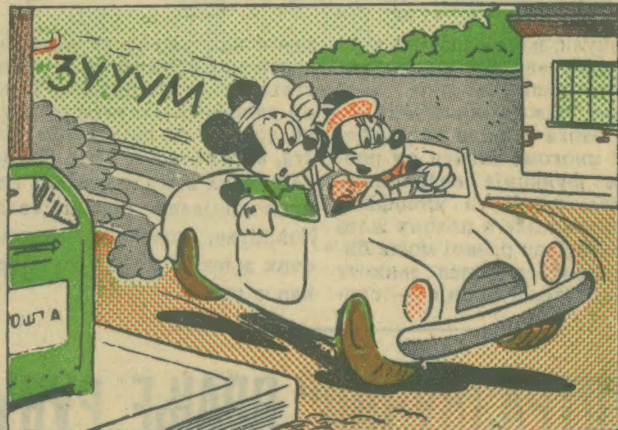

ва армада" сачињавали су дубровачки бродови.

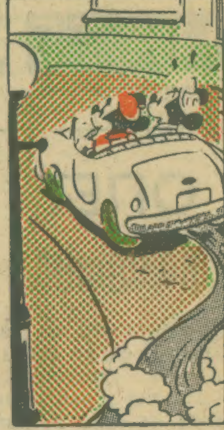
... одушевљен успесима свог пријатеља Николе Тесле, песник Лаза Костић писао је 1792. године Валтазару Богишићу: „Јесте ли видели Николу Теслу? Наш Никола се упутио да надмаши Едисона!"

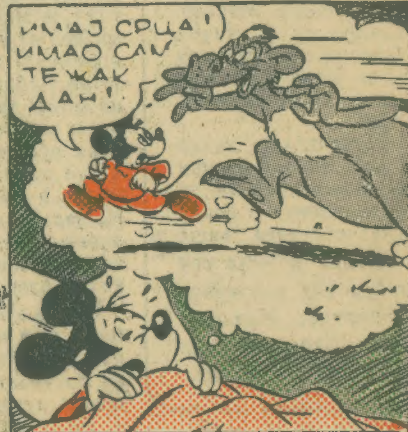

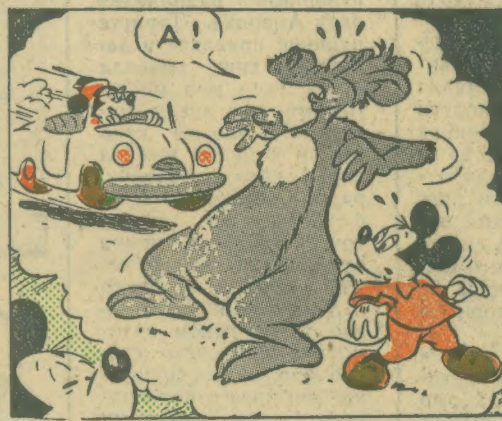

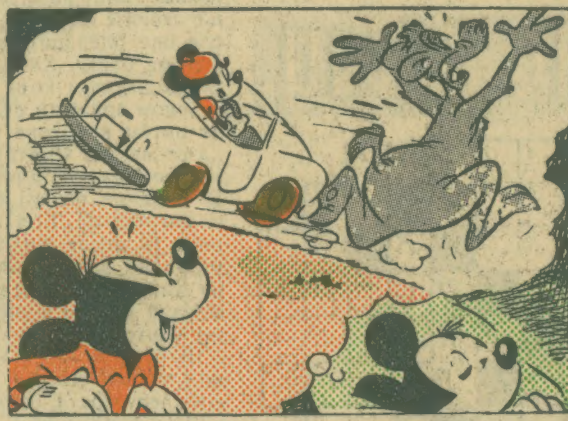

Ква-Ква!

уређује Паја Патак

НЕМА ОН КРИЛА

Гаја се шета по башти са својим новим црвеним балоном. Изненада, балон је захваћен поветарцем полетео.

— Ујка Пајо! — повика Гаја плачући. — Ухвати ми балон. Спаси га!

— Немам ја крила! — бранио се Паја.

— Па ни мој балон нема крила — одговори му Гаја кроз плач.

ВЛАЈИНА РАЧУНИЦА

Влаја је био болестан и неколико дана није одлазио у школу. Првог дана по оздрављењу запита га професор историје:

— Откад ниси био у школи!

Влаја му одговори:

— Од битке код Ватерлоа, господине професоре.

НЕ ПРЕВАРИ ГА

Путовао Шиља по Италији и са групом туриста, које је предводио водич, обилазио знаменитости ове земље.

— Ево једног споменика који је стар најмање 2.000 година — објашњавао је водич.

— За шта ви нас сматрате? — успротивио се Шиља. — Мислите ако смо странци да ћемо да прогутамо све ваше рекламне лажи. Како тај споменик може да буде стар 2.000 година кад смо ми тек у 1961. години.

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. Текући рачун бр, 101-707/1-82. Поштански фах 124. Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугод. 600 дин. Рукописи се не враћају.